

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Дунаир мэкIодыжы ашIошIыгъагъ

ТIопсэ районым псыр кызырэдэклигъэм ыпкъ кыкIэу кыхъухъгъэ тхьамыклагъом фэдэ итарихъ кыхъухъагъэп Iоми хъушт. Анахъэу зэрарышхо зыхъыгъэхэр къуаджэхэу ШIоикъорэ Кодэшъхьа-пIэрэ.

Гъэмафэм фэбэ дэдагъ, бжы-хъэр ямышIыкIэу чыIэ... Хы ШIуцIэ Iушъом дэгъоу шашIэ ащ фэдэхэм къакIэлъыкIон ылъэклищтхэр.

Ионыгъо мазэм ТIуапсэ чы-гур бэрэ кышысысыгъэу агъэ-унэфыгъ. ЯнасыпкIэ цIыф хэкIодагъэп, зи зэхэкIутагъэп, ау зы щынэгъо ин горэ кызырэд-лагъэрэр зэхашIэщтыгъ. Чъэпы-огъу чыIэми шIу кызырими-хыщтым гу лъатэщтыгъ: зпы-мыоу мэфэ зауIэм мыщ кы-

щешхыгъ. Къушгъхьэлъэ псыхъ-охэм акIуачIэ хахъоштыгъэ, рай-оным мызэу-мытIоу кышщатыгъ хыуае къэхъун зэрилъэклищтым фэгъэхыгъэу. Ау, зэрэхъу хаб-зэу, ошIэ-дэмышIэу тхьамы-клагъор къашъхьащыхъагъ. Чъэпыогъум и 16-м, шэмбэтыр кызыщыхъащт чэщым, ТIопсэ районым щыпсэхэрэм дунаир мэкIодыжы ашIошIыгъ.

(ИкIэух я 2-рэ нэкIубгъом ит).

Уаер лъэшэу кыытэгъоуагъ

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат тхьамэтагъор зыщызэрихъгъэ планернэ зэхэсыгъо Правительствэм мы мафэхэм илагъ.

Хабзэ зэрэхъугъэу, республикэ бюджет-тыр гъэцэкIагъэ зэрэхъурэм къэзэрэ-угъоигъэхэр апэдэдэ тегушылагъэх. АР-м финансхэмкIэ иминистрэу Долэ Долэт-бий кызырэхигъэщыгъэмкIэ, кыхъэгъэ илгъэсым кышщегъэжыагъэу джырэ мафэ-хэм анэс бюджетым фэдэу кыхъагъэр сомэ миллиарди 2-рэ миллион 276-рэ мэхъу, ар планэу агъэнэфагъэм ипроценти 102-рэ ыкIи блэкIыгъэ илгъэсым мыщ фэ-дэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, проценти 119-рэ мэхъу. Мэкъу-мэщым ылъэныкIоуагъэ чыIэфэу ателъым шыщэу къатыжыгъэр сомэ миллиони 9,2-м кIэхъэ. Финанс илгъэ-сыр ыкIэм зэрэфагъорэр министрэм кы-хигъэщыгъэ, зы гумэкIыгъо кыгъэнэфагъ. Федеральнэ гупчэм кыгIупщыгъэ ахъ-щэм шыщэу структурэ зэфэшъхьафхэм амыгъэфедэагъэу джырэ лъэхъан къэнагъэр сомэ миллион 700 мэхъу. 2010-рэ илгъэ-сыр имыкIыгъэ мы мылгъур зыщыкIагъэм пэIуагъэхъан зэрэфагъэм къэзэрэугъоигъэ-хэм анаIэ тыраригъэдзагъ.

Мыщ дэжыым КъумпIыл Мурат кызырэхигъэщыгъэмкIэ, ахъщэу счетхэм къарынагъэр псынIкIэу гъэфедэгъэн, мы лъэныкIоуагъэ зифошIэн дэгъоу зыгъэ-цакIэхэрэр кыхъэгъэщыгъэнхэ, зыпшъэ-рылхэр тэрэзэу зэшIозымышхэрэм пы-тагъэ хэлъэу уадзекIон фае.

Адыгеим имызакъоу Къыблэ ыкIи Те-мыр-Кавказ федеральнэ шъолъырхэм ахъхэрэ субъектхэм гумэкIыгъо шъхьа-Iэу джырэ лъэхъан ашъхьэщыгъэр лэжы-гъэр зыщапхъыщт чыIугъэм ягъэхъа-зы-рын ары. Чъэпыогъум и 18-м ехъулIэу мы лъэныкIоуагъэ республикэм иIофхэм язытэ зыфэдэм КъумпIыл Мурат кы-кIэупчIагъ.

Мы мазэм бэу кызырешхыгъэм кыхъэкIыкIэ техникэр губгъом ихъан

зэримылъэкIырэр, ащкIэ мэкъумэщы-шIэхэм уахътэр зэрэчIанэрэр кыIуагъ АР-м мэкъу-мэщымкIэ иминистрэу Юрий Петровым. Пхъэн Iофым ылъэныкIоуагъ гумэкIыгъохэр кызырэуцугъэхэм дакIоу, пынджым, тыгъэгъазэм, соем яIухы-жыныкIэ ом изытэ иягъэ кызырэкIуа-гъэри кыIуагъ. Чъэпыогъу мазэм иапэрэ мэфэ 18-м шыщэу мэфэ 15-м респу-бликэм ошх кышщешхыгъ, Ионыгъо ма-зэм иаужырэ мафэхэри ащ фэдагъэх. Мэфэ зытIушым ошх къемышхэу, чыIур нахъ кызыгъушъыкIэ, къэнэгъэ Iоф-шIэнхэр псынIкIэу зэрагъэцэкIэщтхэр, къатэфэрэр зэкIэри зэрэзэшIуахыщтыр министрэм кыIуагъ.

Лэжыгъэм ипхъын джырэ лъэхъан пшъэрылгъэ шъхьаIэу апашъхъэ щытхэм зэрарышхыгъэр КъумпIыл Мурат кыхыгъэ-щыгъэ, АР-м мэкъу-мэщымкIэ и Мини-стерствэ имызакъоу, муниципальнэ об-разованиехэм япашъхэм, нэмыкI къулы-кIухэм ыкIи ведомствэхэм яIофшIэн агъэлъэшыгъэу къафигъэпытагъ. Мэфэ фа-бэу кыхъэкIыгъэрэр шIуагъэ хэлъэу гъэ-федэгъэнхэ, ащ пае ищыкIагъэ хъумэ, пхъэным фэгъэгъэгъэ цыфхэм чэщи мафи Iоф ашIэнэу зэзэгъыныгъэ адэшIыгъэн зэрэфаер Правительствэм ипашъэ кы-Iуагъ.

ЯтIонэрэ Iофыгъоу зэхэсыгъом хэлэ-жыагъэхэр зытегушылагъэхэр бжыхъэ-кIымэфэ лъэхъаным республикэр зэрэ-фэхъазырэр ары. АР-м псэолъэшIы-нымкIэ, транспортнымкIэ ыкIи гъогу хызмэтымкIэ иминистрэу Валерий Кар-тамышевым къэзэрэугъоигъэхэр зэрэ-щыгъэгъозагъэмкIэ, муниципальнэ обра-зованиеу «Джэджэ районым» мы лъэныкIоуагъэ гумэкIыгъоу ыпашъхъэ щытхэм ядэгъэзыжыын джырэ лъэхъан

Iоф дашIэ, адрэ районхэм ыкIи къалэ-хэм япшъэрылхэр дэгъоу агъэцэкIагъэх.

Мыекъуапэ щыпсэхэрэм яунэхэр кызыкIамагъэплыхэрэм цыфхэр зэригъэгумэкIыгъэрэр КъумпIыл Мурат кыIуагъ, ащ анаIэ нахъ тырагъэтынэу къафигъэпытагъ. Джащ фэдэу псэупIэ-коммунальнэ хызмэтым ылъэныкIоуагъэ цыIэ тарифхэр шапхъэхэм адештэхэмэ уплъэкIугъэнхэм, тигъогухэр кIымафэм зэрэфэхъазырхэм, нэмыкI лъэныкIохэм и пащэр къащыуцугъ.

Социальнэ мэхъанэ зифэ гъомылапхъэ-хэм ауасэ республикэм зэрэцагъэпсы-рэм мафэ къэс уналэ тебгъэтын зэрэфа-ер Премьер-министрэм кыхыгъэщыгъ. Зигъот макIэхэм IэпыIэгъу афэхъугъэныр, цыфым нахъыбэрэ ыгъэфедэрэ лыр, щэм хэшIыкIыгъэхэр, хыалыгъур, нэмыкIхэм и ауасэ къегъэхъыгъэным пае ермэлыкхэр зэхашъхъэ ашIын зэрэфаер, джащ фэ-дэу продукцием уасэу фагъэуцугъэм ишапхъэ шIокIырэ предпринимательхэм пшъэдэкIыжэ ягъэхъыгъэгъэ шIыгъэмэ, ишIуагъэ кызырэкIоштыр АР-м и Пре-вительствэ ипашъэ кыIуагъ. АщкIэ пшъэдэкIыжэ зыхъынэу кыгъэнэфагъэ-хэр АР-м экономикэ хэхъоныгъэхэмкIэ и Министерствэ, антимонопольнэ къулыкъур ыкIи прокуратурэр арых.

Административнэ пэрыохъоу шыIэхэр дэгъэзыжыгъэнхэм, инвестиционнэ про-граммэу Адыгеим шагъэнэфагъэхэр гъэцэкIагъэхэ зэрэхъурэм, нэмыкI Iофыгъохэм зэхэсыгъом хэлэжыагъэхэр ахэлплагъэх, унэшъо гъэнэфагъэхэри ашIыгъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Адыгеим и Премьер-министрэ пшъэрылгъэ афишIыгъ

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат АР-м псэолъэшIынымкIэ, транспортнымкIэ ыкIи гъогу хызмэтымкIэ иминист-рэу унэ-коммунальнэ хызмэтым иIофыгъохэм афэгъэгъэгъэ Валерий Картамышевым унэхэм ягъэфэбэнкIэ Iофхэм язытэ зэхыфынэу пшъэрылгъэ фишIыгъ.

— Коммунальнэ фэIо-фашIэхэм алъэныкIоуагъэ кIэугъоным цыфхэм япсауныгъэ зэрар рехы, — хигъэунэ-фыкIыгъ АР-м и Премьер-министрэ.

Псауныгъэм икIэухъумэнкIэ ми-нистрэу Нэтхъо Разыет кызырэгъагъэ-гъэмкIэ, мы аужырэ тхьамафэм Адыгеим ОРВИ-р кышщызэутэлIа-гъэр процент 15,3-кIэ нахъыбэ хъугъэ, кIэлэцIыкIуи иными пстэумкIи сы-маджэхэм япчъагъэ нэбгырэ 1121-м нэсыгъ. Ахэм ашъщэу нэбгыри 108-р сымэджэщхэм ачIагъэгъолъхъагъ. КIэлэцIыкIухэм ахалъхэрэ вакцинэу «Грипполплнос» зыфилорэм фэдэ апэ-рэ купыр (нэбгырэ мин 14-м телъы-тагъэр) Адыгеим кыIэкIэхъагъ. «КIэлэеджакIохэм яиммунизация аублэгъах, еджапIэм джыри мыкIо-хэрэм полиомиелитым пэшIуекIорэ вакцинэр шэкIогъум и 1-м кышщы-ублагъэу ахалъхъащт», — кыIуагъ Нэтхъо Разыет.

Адыгэ Республикэм
и Президент ипресс-къулыкъу

КыкIэлъыкIорэ номерыр чъэ-пыогъум и 22-м кыдэкIыщт.

Дунаир мэкIодыжьи ашIошIыгъагъ

(Апэрэ нэкIубгъом кыщиче-жэ).

Къэбхуцтэм уцымьгъозныр тхьамыкIагъу. Ау ащ нахь нахь тхьамыкIагъожь узэрэкIоджэр, зи хэпшIыхьан зэрэмылэкIыштыр къыбгурылоньр. ТIопсэ районым псыр лъэшэу кызырэкIоджэу фэгъэжыгъэ къэбарыр зэрэзэхэсхыгъэм лъыпытэу хуыгъэ шыпкьэр зэзгъэпIэнэу, а чыпIэхэр зэзгъэлэгъунхэу сыгу кылтэдагъ, ащ фэдэ гумэкIыгъошхом илъэхъан унэм уисынэу шытэп. ТхьамыкIагъом ишIолъыр къыхиубытэгъэ цыф псэупIэхэм телефонкIэ уалыIэсын плэкIынэу шытыгъэп. Къэбарым икIэкIопIэ закьюу шытыгъэхэр федеральнэ телеканалхэмрэ интернетымрэ ары. Ахэми ТIуапсэрэ ащ кыпIэулыр чыпIэхэмрэ къащыхуыгъэ тхьамыкIагъом фэгъэжыгъэ къэбар кIэкIых ныIэп апэрэмкIэ къатыштыгъэхэр. КъэбарыкIэхэм якъэтын кIо зыхуыкIэ тызшыгъозэ чыпIацIэхэр зэхэтхыштыгъэх: Кирпичнэр, Ныджэпсыху, Жыубугъу, ЦIэпс, Дедеркой, Шыпсы, Ги-

Псыкьиум зэрар зэрихыгъэхэм Iэпылэгъу языты зышIоигъохэм Краснодар край общественнэ организациеу «Хылушъом шыпсэурэ шапсыгъэхэм я Адыгэ Хасэ» исчетэу мыщ фэдэм ямылкъу агъэхьан альэкIышт:
р/с 40703810262090000747 ОАО-у «Уралсиб» зыфилоу къалэу Шъачэ щылэм икIутамэ
к/с 30101810100000000703
БИК 040396703
ИНН 2318017585
Ахъцэр зыпэлухъащтыр псым зэрар зэрихыгъэхэм Iэпылэгъу афэхуыгъэныр ары.
Мыщ фэдэ телефонхэмкIэ: 8(8622) 70-07-14-кIэ е 8-9882-37-53-30-кIэ шъуа-фитеон шъулэкIышт.

фэдиэ. Зэхэкъутагъэхэр ащ фэдизэу бэ хуыхэрэп, нахьыбэмкIэ садхэр ыкIи хатэхэр арых псыр зэгоуагъэр. МыIэрысэ, дэжыбэ хатэхэу къуаджэхэм якIурэ чыпIэхэм ащылэхэр енэгъуагъо зыпкь рамыгъэуцожьышгъунхэ. ЕтIэ-пшэхэу зэхэлхэм чыр зэлъаубытыгъ, псэ зыпыт псэури рагъэлъыкIыгъ пIоми хуышт. Хылушъом езыпхыхэрэ автомобиль гъогу закоры, лъэмыджхэри къутагъэх. Тидэ уплъагъэми гъогухэмкIэ агъэфедэрэ техникэр олгъэгъу, гъэцэкIэ-

хэкъутагъэх, унэ зауIэмэ псыр къагIэуагъ. Хьызмэт псэуалгъэхэм, гаражхэм зэрар ахыгъ, цагубзюу ыкIи былымэу ашIокIодыгъэр бэдэд.

...Къоджэшгъэу Айдемыр-къанкIэ чэпыогъум и 16-р ятIонэрэу дунаим кызытэхэжыгъэ мафэу хуыгъэ. Заомрэ ИофшIэ-нымрэ яветеранэу мээ зауIэкIэ зыныбжэ илъэс 80-м нэсыштым мы аужырэ мафэхэм пэкIэкIыгъэр егъашIи ыгу икIыжышгъэп.

— Чэщым мэкъэшхо горэ кызыэхэсхыгъ, — къелуагэ Айдемыркъан. — Ощхышхо

лъэшхуыгъ. Къоджэшъаом иунэ дэпкь кытенэгъэ лъэуж шIоимкIэ а чэщым псыр метрэрэ ныкьорэм зэрэшIокIыгъагъэр къэпшIэн плэкIышт...

Ащ фэдэ хуыгъэ-шIэгъипшI пчъагъэ мыщ кышышхуыгъ. Цыфхэр зэфэмыгумэкIыжыштыгъэхэмэ, зэдемыIэжыштыгъэхэмэ тхьамыкIагъом нахьыбэ хэкIодэн ылэкIыштыгъэ.

...Хэгъэгъу зэошхом хэлэжыагъэу, илъэс 85-рэ зыныбжэ Кобл Юныс Исхъакъ ыкIом иунэу къушхьэ чапэм тетым ошхым ришIэгъэшхо шыIэп. Зигугъу къэтшырэ чэщым ащ иуни псышхо иуцогъагъ. Джи плэхэлъ хуыгъэ ятэ дэжэ ыпху-хэр къэкIуагъэхэу унэхэм етIэ-пшэхэу зэхэлъыр кыраукъэ-бзыкIыштыгъ.

— Хэгъэгъу зэошхом зэрэхэлэжыагъэм пае ТекIоньгъэм и Мафэ кызышчыблагъэрэм ехуIлэу ятэ иунашхьэ мыгъэ фызблагъуагъ. Рабочхэр къахлои, шиферыжыр тырахи, кIэу фытыралъхыагъ. Ахэр лъэшэу гузажыоштыгъэх ыкIи Иоф псэури псынIкIэу зэшIуахыгъ. Тэри тигушIогъошхуагъ, чыпIэ хэбзэ Iэшхьэтетхэми фронтым цызуагъэм къэралыгъо Iэпы-Iэгъу зэрэрагъэгъотыгъэмкIэ отчет афашIыжыгъ. Гъэмафэм ошх къешхыгъэпти, унашхьэм ипытагъэ дгъэунэфынэу амал тIагъэп, ау а тхьамыкIагъошхор

кызытфыкIокIыгъэ чэщым зэкIэри кызыпхыгъэзэгъ...

— Унашхьэу зблагъуагъа-кIэм ичIыпIэ 15-мэ ошхыр къапхырыкIыгъ! Дэпкьхэм къагъэхыштыгъэ псыр шалэкIэ ипхынэу игъо уфифэщтыгъэп. А псэури зинэрылэгъугъэ ятэ ыгу кышышхы, узым кыриутыгъ, — къаIотэжы ахэм анэпс къа-шIуакозэ.

Псэолъэшхэр яIофшIэн зэре-мыгугъуагъэр тинэрылэгъу. Ащ ыпхуэхэм къоджэ админи-страциеми, районым идепутатхэ-ми зафагъэзэгъагъ, ау джи кызы-нэсыгъэми ахэм зи къафашIа-гъэп. Губернаторыми фэтхэгъа-гъэх, телевидениеми зыфагъэ-зэгъагъ. Бэ темышIэу кIымафэр къэсышт, ау ащ фэдэ унэм ущып-сэун плэкIыштыгъ?

ТхьамыкIагъом зэрарэу ари-гъэшIыгъэм иинагъэ игъэнэ-фэнкIи Iофыгъо зэхэмыфыгъэхэр къэуцух. Зэрар зыхыгъэхэм къауатэхэрэр атхы, ау ахэм аклагъэтхэжыхэрэп. Къэралы-гъом ахэм ахъцэр Iэпылэгъоу къа-ретыштыр зыфэдизыр хэти ышIэрэп.

ТхьамыкIагъошхо зыпэкIэ-кIыгъэ цыфхэм агу тIэкIу-тIэкIуэ къехъажы. Цыфхэм къазгъырхэр ашти, тхьамыкIа-гъом кызыдихыгъэхэм ядэгъэ-зыжыын ыуж ихъагъэх. Ко-дэшхьаплэрэ ШIоикьорэ етIуп-шыгъэу гъэцэкIэжыын Иоф-шIэнхэр ащэкIох, МЧС-м испе-циалистхэм, гъогушI бригадэ-хэм, аварийнэу къулыкхуэхэм мыщ Иоф шашIэ, нэмыкI къуаджэхэ-ми шыIэныгъэр зыпкь ащыра-гъэуцожьы. ЧыпIэрысхэм зэралыгъэрэмкIэ, тхьамыкIа-гъошхоу къафыкIокIыгъагъэм-кIэ мысэр чылопс закор арэп. Илъэс 30 — 40 фэдизкIэ узэкIэ-Iэбжыымэ, псынэпкьхэм ягъэ-пытэн пае тикъэралыгъо ахъцэ-шхо кызышчыгъэкIыштыгъэ лъэхъаным анахьэу анаIэ зыты-рагъэтыштыгъэр чылопс тхьа-мыкIагъохэм къахлохэрэм ядэгъэзыжыын арэп, ахэр къэ-мыгъэхуыгъэнхэр ары нахь. ТIопсэ районым кышышхуыгъэ тхьамыкIагъом фэдэ хылушъом исыд фэдэрэ чыпIи кышышху-ын ылэкIышт. Псыкьиур зыфэдэр Шъачи дэгъоу ешIэ. ТIопсэ рай-оным псым зыкызышчелэтым, ПсышIопэ районым итемыр шIолъыри ар лъыIэсыгъагъ. Джашыгъум къуаджэхэу Ашагэ, Шъхъафит, Шъоджэикъо, Къэ-лэжэ ыкIи ХъаджыкIоу лъэшэу псыр къащыдэкIоагъагъ. Къуа-джэу Нэжыгу иавтомобиль гъо-гуи лъэшэу зэщигъэкъуагъ.

НЫБЭ Андзор.
«Адыгэ макъэм» исобкор.
Сурэтхэр авторым иех.

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу Къум-пIыл Мурат Правительствэм изэхэсыгъо кыщичуагъ тигъунэгъу Краснодар краим, анахьэу адыгэ къуаджэхэм ащыпсэухэрэм Iэпылэгъу тиреспубликэ зэраритыштыр.

зель-Дере, Кривенковскэр. Зэхэкъутагъэхэр, зэрарэу ахыгъэр, хэкIодагъэхэр... Жыжьхэрзэшхор гъогогъу 13 хым кытырихи чIым кытырилгъэсагъ, ащ кыкIэлъыкIуагъэм фэдэ 1991-рэ илъэсым шыIэгъэ тхьамы-кIагъошхор зыпэкIэкIыгъэхэми къашIэжырэп.

Къуаджэхэу ШIоикьорэ Ко-дэшхьаплэрэ километрэ 30 фэдизкIэ хылушъом пэчыжъх, апэрэ Iэпылэгъур ятIонэрэ мафэр ары ныIэп ахэм къазылы-Iэсыгъэр, тхьамыкIагъошхом икIэуэххэм ядэгъэзыжыын еп-хыгъэ ИофшIэнхэр блыпэр ары ныIэп заублагъэхэр. Адэ а уахъ-тэм кыкIоцI цыфхэм сыда къарыкIуагъэр? Тхьэм еху ар ышIэрэп.

Псыр лъэшэу кызырэдэ-кIыгъэм ыпкь кыкIэу псэупIэ 30-мэ зэрарышхо ахыгъ, унэ минрэ ныкьорэмэ псыр къа-кIэуагъ, мы чыпIэм шыпсэурэ нэбгырэ 14 хэкIодагъ, нэбгыри 10 фэдиз зыдэхуыгъэр амышIэу кIодыгъэ, псэуэмкIи нэбгырэ мини 5 фэдиз зэрар зыхыгъэр. Краим ипащэхэм псыр кызы-дэкIым зыпшIэрылхэр тэрэзэу зымыгъэцэкIэгъэ чиновникIу агъошчынагъ. Ахэм яIэнатIэхэр алыгъыжхэп, ау мы мэфэ хы-лэхэм ащ зи кыкIыжырэп.

Чэпыогъум и 18-м ТIопсэ районым шышыгъуагъэх, мы мафэм апэу хэкIодагъэхэр агъэ-тIылыгъэх, Кодэшхьаплэм шыпсэуштыгъэ Ныбэ Мадин Шу-хъаибэ ыкIоу илъэс 58-рэ ху-гъэр хэкIодагъэхэм яспискэ хэт. Блыпэм ар агъэтилыр зэхъум Шапсыгъэ ичIыпIэ псэуэми къа-рыкIи цыфыбэ къэкIолэгъагъ. Адыгэкъалэ шыш Пэнэшъу Ас-кэр а мафэхэм ШIоикъо шыIагъ, ари зыдэхуыгъэр амышIэхэрэм ахэфагъ.

... Селю Георгиевскэми тхьамыкIагъом иапэрэ лъэужхэр шынэрылэгъух. Кодэшхьаплэ мыщ зэрэпчыжырэ километри 6

тэгъэ автомобильхэр, зэгорэм унэе хьап-шыпэу шытыгъэхэр, чырбыш, гъучI такырхэр, кIэлэцIыкIу джэгуалэхэр нэм кыкIедзэх. Къоджэдэхэм кы-зэралотэжырэмкIэ, такыкь за-улэм кыкIоцI псыхьом инэпкь-хэм хэпшыкIэу псым закы-щиIэтыгъ, сыхъатитIу горэмкIэ ащ кIэух тхьамыкIагъохэр фэху-гъэх. А псэуэми гур мызуу уяп-лын плэкIырэп, зэгорэм тызшыгушIукIыштыгъэ къоджэ къэбзэ зэтэгъэпсыхъагъэу шы-тыгъэхэм къахулагъэр къэпIон плэкIынэу шытэп. Цыфхэм агу кIодыгъэ, кызышчырагъэжышты-ри ашIэрэп, зэсэгъэхэ шыIэкIэ-псэукIэ тэрэзыр сыдыгъо аублэ-жыын альэкIыштыгъ?

ШIоикъуи Иофхэр джащ фэ-дэх. Лъэмыджхэр, гъогухэр зэ-

къешхыштыгъ, унэр лъэшэу къэтIыгурыгугъ. Сэ апэрэ эта-жым сыщэчымети, унэм псы кыхьэу зэрэригъэжыагъэм гу лыстагъ. Унэм сыкыкIы шIоигъоу пчээмкIэ зысыдзыгъ, ау ар къыIупхыжышгъунэу шы-тыгъэп, къушхьэпсэу мыжыо-хэмрэ чыгъхэмрэ зэпырызыгъа-зэщтыгъэм ибыжотэ мэкъэшхо цагумкIэ кышышхыштыгъ. Псым унэм зыкышчыIэтыштыгъ, зэмкIэ метрэныкIо, етIанэ метрэ илъэ-гагъэу кыуцуагъ...

Гъунэгъу кIэлэкIэхэм тхьа-мыкIагъо чыпIэ ифэгъэ лы-жыр псым кыхахыжыгъ. Ящылэныгъэ кырыкIоштым емыгушшысэхэу, псыр аплIэу къафэсэу, зи зыхэмылэгъуыкIырэ шIункIыр пхыратхуэзэ, ахэм ерагъэу лыжыр унэм кыра-

ИшлушлагъэхэмкIэ

Цыфыр мæсæуфæ идахæ аригъæуагъæмæ, шлушлагъæу илæр кIодынæу шытæп. Ситхыгъæ зигугъу кышчысшы сшои-гъо лIым бæмышлæу идунае ыхъожьыгъ, ау шлушлагъæу илæхэмкIэ непи кытхэт. Ар Гъобæкъуае шагъæлаплæштыгъæ, лытæныгъæ зыфашыштыгъæ Тхьаркъохъо Шумаф ары.

Шумафæ цыф дæгъу дæдагъ, адыгæлI шыппкъагъ, шысæтæхыплæу егъашлæм псæугъæ. Ар 1929-рæ илъæсым къæхъугъ, я 6-рæ классыр кыуухыгъæ къодыеу 1942-рæ илъæсым ИофшI-ныр ригъæжъэн фаеу хъугъæ. Ежъ илæгъу кIалæцIыкIоу зыхэтхэм иИофшIагъæ къахæштыгъæ. А илъæс кIинхэм ныбжыкIæ дæдæу Иоф зæришлагъæм пæе Хæгъæгу зæошхом ивæтеранæу ар алыгъæштыгъæ.

КIалæ дæдагъ Шумафæ унагъо ышлæнæу зырегъагъæм. Дæм къулыкъу шыхынæу джыри мыкIозæ, 1948-рæ илъæсым ащ кышчагъ, апæрæ сабыри кыфæхъугъ. 1951-р ары Шумафæ дæм зашагъæр, ащ къæтызæ ятIонæрæ кIалæцIыкIури къæхъугъ. Къулыкъур дæгъоу зæрихъырем пæе ащ янæ-ятæхэм рæзæныгъæ тхылхæр частым икомандир къафигъæхъыгъæ, ащ фæдæ кIалæ зæрапугъæм пæе «тхъашъуегъæпсæу» къарилоштыгъæ.

Дæз къулыкъур кыуухи 1954-рæ илъæсым кызыгъæзæжым, Ханскæм ар кIуи трактористхæр зышагъæхъазырыштыгъæ курсхэм ащеджагъ, нæужым къоджæ колхозым итракторнæ бригадæ ИофшI-ныр шыригъæжъагъ. Ащыгъум

ахэм бригадирæу ялагъæр Теуцожъ Цыгъо ыкъоу Ибрахым арыгъæ.

Шумафæ сæ илъæс 15 Иоф дæсшлагъæшъ, «сшIæштæп», «сыфаеп», «сыпшыгъ» ылоу зæхъыгъæп. Тхъаумæфæ е мæфæкI мафæу цыфхэм Иоф амышлæу зышчыштырæми Шумафæ кыдæкIыти, зыгорæхэм апы-

лыштыгъæ, Имæ-псымæу ыгъæфæдæхæрæм ахæупхъухъæштыгъæ, сшIæштæп ИофшIæн фагъæзагъæми, шытхъу хæлæу ыгъæцакIæштыгъæ. Натрыфлæжъ бригадæм извеневоуеу Шумафæ загъæнафæм, ар зипæшæ цыфхэм гъæхъагъæу ашыгъæхэм, ежъ хæлæлæу илъæс пчъагъæхэм зæрæлæжъагъæм афæшI Лениным

иорден 1975-рæ илъæсым кыфагъæшъошæгъагъ, «Жигули» кыратыгъагъ. Ар чæщыми гупсæфыштыгъæп, губгъом кIоти, натрыф хъасæхæр кыпплы-хъæштыгъæх. Ау илъæс пчъагъæхэм ядохимикатхэм ащ Иоф зæрадишлагъæм кыхæкIыкIæ, ипсауныгъæ зæщыкъуагъæ, тIысыжъын фаеу хъугъæ.

КЪ Ы Т Х Э Т

Почталъонæу Иоф сшIæ зæхъум, Шумафæ пенсиер зыфæсхъыкIæ, тIæкIу тызæрæгъæгушылæу кыхæкIыштыгъæ, бæ тыгу къæкIыжъыштыгъæр. Ахэм афæдæ зæдæгушылæгъу-хэм ялъæхъан ащ кылоу хъуштыгъæ: «Сæ хабзæм фæсшлагъæм сырыкIæгъоужырæп, ау Иоф сымышIæжъæу, сысымаджæу сызæтIысыжъым, «Сыд уикъæбар, Шумаф?» ылоу зы нæбгыри садæжъ кызырæлумы-хъажыгъæр сыгу къæо». Шумафæ Иофæу ышлагъæм къæралыгъом осæшхо фишIыгъæ. ЫпшæкIæ кызырæштыгъæу, Лениным иорден имызакъоу, ЛæжæкIо Быракъ Пльыжым иорден, ВДНХ-м имедальхæр, нæмыкI медальхæу Хæгъæгу зæошхор зауыгъæр илъæс 50, 65-рæ зæрæхъугъæхэм афæгъæхъыгъæхæр кыфагъæшъошагъæх. Ахэм акIыгъу шытхъу тхылхæбæ. Шумафæ Теуцожъ районым ицIыф гъæшлуагъæуи шытыгъæ.

Шумафæрæ ишхъæгъусæ Цуцæрæ зæгурылохæу, зæдæлужъ-хæу илъæс 62-рæ зæдагъæшлагъæ, унæгъо дахæ ялагъæ. ИофшIæным, Хæгъæгу зæошхом явæтеран унæгъо лужъу илагъæ, шъæуитфырæ зы пшъашъæрæ зæшхъæгъусæхэм зæдапугъæ, гъæсæныгъæ арагъæгъотыгъæ. Ежъ фæдæ хъугъæх Шумафæ икIалæхæр, гъæсагъæх, Iæдæб ахæлæ, къуаджæм ящытхъу шарагъæало.

Дунаир зыхъожьыгъæ Шумафæ джæнæгъур Алахъталæм кыритынæу, ыгу зыфæгъоу кызырæнкIыгъæм псауныгъæ ялæнæу телъæлæу.

НЭМЫТIÆКЪО Ибрахым.
Гъобæкъуай.

Сурæтым итхæр: **Шумафæрæ Цуцæрæ ыкIи акIæрыс якIалæ нахъыкIæу Юрæ нунагъæ.**

Цыфым ищылæныгъæрæ ипсауныгъæрæ шынагъо къафæзыхъын зыльæкIышт химическæ веществохæр зæрагъæзекIохæрæм пæуцужъыгъæным ехъыллагъ

Цыфым ищылæныгъæрæ ипсауныгъæрæ шынагъо къафæзыхъын зыльæкIышт химическæ веществохæу цæнаут зыхæлхæр Урысые Федерацием исубъект заулæмæ 2008 — 2009-рæ илъæсхэм жъугъæу ашагъæфæдæу рагъæжъæгъагъ. Зигугъу къæтшыгъæ веществохэм психикæр, акъылыр зæрæзæагъагъорæм епхыгъæу ахæр зылузышхæрæм бæрæ алæ зыгъырашæжъæу кы-хæкIыгъæ. Ащ фæдæ узыгъæутæшъорæ веществохæр Европæм ихæгъæгу заулæхэм, Австралием, Японием, США-м, Новæ Зеландием шызæрагъæкIонхæ фимытхæу унашъо кыдагъæкIыгъæ.

Урысые Федерацием и Правительствæ 2009-рæ илъæсым тыгъæгъæзæм и 31-м ышIыгъæ унашъоу N 1186-р зытæтæу «Наркотикхэм ягъæзекIон епхыгъæ ИофыгъоухэмкIæ Урысые Федерацием и Правительствæ иунæшъо заулæмæ зæхъокIыныгъæхæр афæшIыгъæнхэм ехъыллагъæ» зыфиорæмкIæ наркотикхæу, психотропнæ веществохæу Урысые Федерацием гъунæ зышылъафын фаехэм яспискæ хагъæхъагъæх цæнаут зыхæлæ,

узыгъæутæшъорæ химическæ веществохæри.

Зигугъу къæтшыгъæ унашъор кыдæмыкIызæ тутын папкIæу агъæфæдæштыгъæ порошкхæр розничнæ сатыушылæхэм, интернет-тучанхэм, джащ фæдæу цыфхæр жъугъæу зышчы-зæлукIæрæ чIыплæхэм (вокзалхэм, аэропортхэм, метрополи-теным истаницехэм, бæдзæрхэм) ыкIи ахэм къæпæлæу чIыплæхэм ашащæштыгъæх. Унæхэм мæлæшлу арыгъæуцогъæным фытегъæпсыхъагъæхæу алæзæ, ащ фæдæ веществохæр IуагъæкIыштыгъæх. Узгъæутæшъорæ веществохæр рекламæ зышашIырæ къæбархæр мобилънæ телефонхæр зылæхэм алæкIагъахъæштыгъæх. Ащ фæдæ химическæ веществохæр Роспотребнадзорым иорганхэм санитарнæ-эпидемиологие экспертизæ ашIыштыгъæхæп ыкIи хæбзæнчъæу Урысые Федерацием шызæрагъæкIоштыгъæх.

Къызыфæбгъæфæдæ мыхъушт химическæ веществохæу псауныгъæм къæгуаохæрæр Адыгæ Республикæм шызæрамыгъæкIоным тегъæпсыхъагъæу Адыге-

им ипрокуратурæ Адыгæ Республикæм ихæбзæухъумæкIо ыкIи иуплæкIокIо органхэм ямеж-ведомственнæ куп зæхищагъ. Урысыем ипрокуратурæ шызæхæшгъæ Следственнæ комитетым Адыгæ РеспубликæмкIæ иследственнæ гъæлорышIаплæ, Адыгæ Республикæм и МВД, Урысыем и ФСН Краснодар краймкIæ ирегион гъæлорышIаплæ икъулыкъæу Адыгæ Республикæм шылæм ялыкIохæр, Роспотребнадзорым Адыгæ РеспубликæмкIæ и ГъæлорышIаплæ иИофышIæхæр а купым хæтхæ. Цыфым ищылæныгъæрæ ипсауныгъæрæ шынагъо къафæзыхъын зыльæкIышт химическæ веществохæр земыгъæ-кIогъæнхэмкIæ, ащ фæгъæхъыгъæ бæдæжæшлагъæхæр кыхæгъæ-шчыгъæнхэмкIæ, мы лъæныкъомкIæ административнæ хæбзæ-укъоныгъæу ашIыхæрæр дæгъæ-зыжыгъæнхэмкIæ хæбзæухъумæкIо органхэм яИофшIæн на-хъыбæу шуагъæ къæгъæтыгъæ-ным епхыгъæ Иофыгъоухэм мы купым изæхæсыгъоухэм ашаха-плæх. Хæбзæнчъæу наркотикхæр зæрагъæзекIохæрæм епхыгъæ

бæдæжæшлагъæхæр зезыхъæхæрæм пшæдæкIыжъ пхъашæ арагъæ-хъы. Гушылæм пæе, хæбзæнчъæу наркотикхæр кызылæкIæзгъахъæ-хæрæм, зезышæхæрæм тазырæу сомæ мин 40-м нæс арагъæты е хъапсым илъæси 10-рæ чIæсын-хæу ыкIи сомæ мин 500-м нæс тазырæу атынæу атыралъхæ. Ащ фæдæ бæдæжæшлагъæхэм яхъылæгъæу уголовнæ Иохæр хæ-гъæгу кIоцI ИохæмкIæ органхэм яследователъхæми, наркотик-хæмрæ психотропнæ вещество-хæмрæ зæрагъæзекIохæрæм гъу-нæ алызыфырæ органхэм ясле-дователъхæми зæафых. Хæбзæ-нчъæу наркотикхæр кыдæзыгъæ-кIыхæрæм ыкIи IузыгъæкIыхæ-рæм илъæси 4-м шегъæжъагъæу илъæс 20-м нæс хъапс атыралъ-хæ ыкIи сомæ миллион тазы-рæу арагъæты. Цыфым ищы-лæныгъæрæ ипсауныгъæрæ зæ-рар къафæзыхъын зыльæкIышт товархæмрæ продукцияхæмрæ кызырæдагъæкIхæрæм, зæра-лыгъæхæрæм, зæрæлуагъæкIхæрæм пæе тазырæу сомæ мин 500 ара-гъæты е илъæсишI хъапс аты-ралъхæ ыкIи сомæ мин 500 та-зырæу арагъæты. Ащ фæдæ бæ-

джæшлагъæхэм яхъылæгъæу уго-ловнæ Иохæр Урысые Федера-цием ипрокуратурæ шызæхæ-шгъæ Следственнæ комитетым иследователъхэм зæафых.

Наркотикхэм, узыгъæутæшъо-рæ химическæ веществохэм псауныгъæм зæрарышхо зæрæ-хæрæм епхыгъæу зигугъу къæт-шыгъæ Иофыгъом хæти ыгъæгу-мæкIын фае. Ащ фæдæ бæдæжæ-шлагъæхæр зæрæзæрахъагъæхэм яхъылæгъæ къæбархэм якъæкIо-плæ шъахæлæу хъурæр цыфхэм хæбзæухъумæкIо органхэм зы-зæрафагъæзæрæр ары. Урысые Федерацием ипрокуратурæ шы-зæхæшгъæ Следственнæ коми-тетым Адыгæ РеспубликæмкIæ иследственнæ гъæлорышIаплæ ичIыплæ следственнæ отдел пстæуми ащ фæдæ къæбархæр алæ-кIæжъугъæхъан шъульæкIышт. Джащ фæдæу бæдæжæшлагъæхэм яхъылæгъæ къæбархæр «Интер-нетым» илектроннæ сетъкIæ Урысые Федерацием ипроку-ратурæ шызæхæшгъæ Следст-веннæ комитетым Адыгæ Рес-публикæмкIæ иследственнæ гъæ-лорышIаплæ иофициальнæ сай-тæу WWW. sk01adyg@mail.ru зыфиорæмкIæ IæкIæжъугъæхъан шъульæкIышт.

Урысые Федерацием ипрокуратурæ шызæхæшгъæ Следственнæ комитетым Адыгæ РеспубликæмкIæ иследственнæ гъæлорышIаплæ процессуальнæ уплæкIунхэмкIæ иотдел ипашæ игуадæу, юстициемкIæ советник шъахæлæу А. Н. ДАУР

Хэтырэ цыфкн анэхь мэхьанэ зилэр ышхъэ закъоу щымытэу, еж фэдэ цыфыбэмэ шхъапэ афэхъушт лфыр, шлур ылэжыныр ары. Ащ елытыгъэу, тхаклом ипшээр ылэ зэрэмысынклэр ыкн зэрэмыцыклур нафэ. Зимурад емыпцыжыырэм лъэгъо зафэ хещы.

Мэхшош Руслан зытхэрэр, игупшысэ зууцугьэр бэшлагэ. Кыйэлкэлкыйгэ тхылхэр апэруу зэхэт спор-
никау «Klochl эикл» (1983), автор зытлүз ээдыреу
«Пщэ фыхьэм ядунай» (1990), ахэм кьэлзлыкылаугээх
ежэ итхылхэу «Ахьырэри мэгугэ» (1997), «Заор,
заор!», «Сысыда, сыхэтэ?» (1999), «Шү ши, псым
хадз» (2001), «Гугьэм инэфшыагу» (2004), «Гугьэм
инэфылэ фаб» (2008). Мыхэм усэ ыкли поэмэ ээф-
шыафхэр кьадэхагьэх. Егьэдженым тегьэлпсыхагьэх
тарихэ купкл зилэху Руслан итхылхэу «Шэжэ»
(1990), «Мардж» (1992), «Гугьэ льяг» (1992) зыфилох-
эрэр, мэханшхо ахэл. Тхаклоу Мэхшошым гупсэфыго
кызымытырэр адымгэн игыогу: льяпкыым икьэхьукл,
идунзеепльыкл, идунзегурыуакл, игыогу лонтлэ-шантлэ-
хэр, гумэклыгьоу, кыныгыоу зыхэтэгыгьэхэр, ышэчыгьэ-
хэр, ишэхэлэтыжэ, илыгы, ихабз, ыбз, ицлыфыгы,
игьэпсыклэ-шыклэ дэгьухэр.

пыт дунаим къыте-
хорэп, ау а шлур ээти
ежъ зыклэрчыжэ, ежъ
фэдабэмэ афэулзу-
ныр ары пшэры-
лыр. Ащ фэдэ зе-
кloклэ-шlыклэ зы-
фызэшloкlыхэрэр
цlыфышxохэр арых.
Ахэм ашыххэр арых
Мэхoшьом зыцlэ
кырылуагэхэр.

Мэхьош Русльан теурыктуагъэу шымытэу, лъэпкь тарихьар, адыгэм идунэелъыткэл, идунэугурыуаклэ кыгъэгъунэхуэ, адыгэм иблэкыгъэ зыфэдагъэр ыгъэунэфызэ, инегъэ шыаклэ зэрехьулэрэр зафэу ктэ-

лупкѣу нэгум кызэрэклигѣуцори, усэ
клоцым шхэпсэу клэлым зы цыф-су-
ратым икѣэтынклэ авторым Гофышхо
дишлагѣу зэрэшытыр кыппфсѣна-
фэ. Уегушысэ зэ шхѣаеа, усэклэ кы-
мылуагѣу, хэти ишулушэ тарых кѣэбар
цыклоу ыгѣэпсыгѣэми хуыныгѣэба
уегѣало. Ау образ пѣпчэ а шулу хэлъыр
клэгѣэтхыгѣээн-кыхыгѣэшыгѣээн фаеу
пѣэтическѣ пѣэлѣ лѣэшклэ ылѣытагѣ
Мѣхѣошым ыкли гуетыныгѣэ фыриѣу
Гофышхо ышлагѣ. Щэч хэлѣэп — кы-
дѣхѣугѣ.

Адыгэм ишӀу ыкӀи ар зыфӀуокӀочы-
гъэхэм уалъыхъужьын имыщыкӀагъэу,
джы мы тхылъ экӀлӀупкӀагъэм ухэтми
уащыфӀукӀэшт.

Дэгүүгээ шэныгээрэ акыларэклэ кыуатэху шыт тхылхэу кыдэклы-хэрэм (зэклэри сюрэп) АР-м гэсэн-гэмэр шэныгэмэрэклэ и Министерствэ нахь гүнэ алгыфэу ыналэ атыригээты-гэмэ.

«Адыгабээр мэклодыжы» зыфилорэ гушылэ зэггусэр кэпэл зэпыгынэр нахэу, лэпкыбээр зыгухумэрэ лэфыгхохэр игьом нахэ чанэу зэшлорхынхэр нахэ фед, джашыгум эс адыгабээр ыкүлчлэ нахэ пыгагтэу цыфыблэ зымышэшт, «узэгугтүрэр кыогугтүжы» пкэнчтэу алуагэл, шлоу шлэрэм ингэгүшлэжышт.

Мэхбош Руслян кызыхуугээр илээс 70-рэ чыныгыгум и 20-м мэху. Еж тхак-лор зрсагээр, илээпк шү фишлү, аш ыльапсэ ыухуумэу «Лээпкэ намыс» зыфилор еж-ежыруу кыдыгэкэлыг. Мэйл нэмэкшү мэфэкымкэ Адгэс республикэ тхылъ тедзэлл джыри зы тхылъ Руслян ыгыгхуугэ «Уашом жуагэхор кескыхышт» ылов кышмьдылэкшт.

Мэхэш Русланг итгөрчөд зөүбгү, игүшшэс дахуу мэлэжэ. Лъэпкыым ынэ тешлэхүкырэп, рензу зиги лъэпкэ Юфгыгдохэмкэ статья зэфэхьафхэр этхы, республикэм кышыхдыкырэ гэзетхэм, журналхэм ахэр кыарэхэх.

Тарихь мэхьанэ зигэ произведение-хэр кызылэккыгыгэ Мэхьонь Русстан итхыгхэм шыфхэр яджэх, агъэрэхх. Рус-
стан итхылэхэмкIэ Iофтхыбзэ зэф-
шыхафхэр Козэт еджапIэм, Теуцожь
районынкIэ Нэшукыуае культурэм и
Унэу дэтым ашчызэхашчэу хьугтэ.

Тхылъеджэхэм Мэхьошым итворчествэ зыктыфагъазэрэр адыгэм итарихь лъапсэ ащызэхэфыгъэу кызырашитырэр ары.

Джыри зы тхылъыкІ, зы ІофшІэгъз-
пху «Лъэпкъ намыс» зыфиІорэр.

Намысър зымышлэрэм ригэзэшэшт, гуригэлошт мы тхылтым, шысэ дэгъу-би укырыплын плъэкынэу кышы-тыгъ. Тхылтыкыгъу «Лъэкъ намыс» зыфилорэр зылэклъхьагэу еджэгъэ цыф пстэур, сэри ахэм сашыш, мэгугъэх, ащ литературэмкӀэ АР-м и Къэралыгъо премие фэгъэшхошгъэныр епэсыгъэу, купкыымкӀи шыуашэмкӀи эздештэ ыкӀи дэгъоу ушбагъэ.

Къоджэдэ тхакЮу Мэхьош Русъан,
адыгэм ылъапсэрэ ышъхьапэрэ ззы-
шэллэжкэу илъэс 30-м къехъугъэу тхэ-
рэм ар къызэрилэжыгъэм теджэнджэ-
шырэ.

Мэхбош Руслъан Ибрахымэ ыкӊор Тӊхъутӊэмькоьне районим эт кӊуаджӊу Козэт чӊпыпогум и 20-м 1940-рӊ ильӊсым кышчыхугь. Адыг педучилищир 1960-рӊ ильӊсым ыкӊи 1965-рӊ ильӊсым Адыгӊ кӊэралыгӊо кӊлӊэгъаджӊ интитутыр очнӊу дӊгъу дӊдӊу кӊуыхыгӊх. Козэт гурыт еджапӊэм икӊлӊэгъаджӊу, изавучӊу, идирукторӊу ыкӊи Козэт кӊоджӊ коим иадминистрацие ипашӊу ильӊсы 4 гоф ышӊагь, джылдӊэм пенсием шӊл.

Унагю йл, икгалэхэр — Байзэтрэ Муратрэ унагю хуужыгыгэх, ахэм яса-
бийхэр (шэюжыишцэрэ зы пшгэ-
шээжыерэ) нэнэж-тэгэжхэмклэ ды-
шгэм нахь льянлэх.

Мэхбош Русулан кэлээгэзджэми, творчествыи гуетынгыгэ инэу афырилэм ишыхатыгытгытхуцэуэ илэхэр. Авторскэ программэхэмэр методическэ лэпылэгхуэхмэр ягэххазырынклэ Всероссийскэ конкурсуу шылагэм илуреат, Адыгэ Республикэм народнэ гэгэзэныгэмклэ изаслуженнэ Юфышл.

УФ-м итхакIохэм я Союз 1998-рэ ильхэмн шьуублагтэу хэт.

ТхакIой Мэхьш Руслъан итворчествэ тиадыгэ литературэ чыплэ дахэ шьеубыты, чанэу непи Iоф ешлэ. ИмэфкIэ мафэу хигэуэнэфкIырэм пае гэгзетэу «Адыгэ макъэм» илофышхэмкIэ тыфэгущIо. Псауныгэ пытэ, унэгъо насып кIыхьэ, творческэ хэхьоныгэабэ илэнхэу фэтэлэ.

МАМЫРЫКЪО Нурмет.

Лъэпкъ намысыр зылэтыгъэхэр

Тарихь инынр илзубытыплэу, ар буху-
мэу тхэрэ Мэхэш Рустлан теубитагэ
хэлъу кылон елзэки тарихьыр зышлэу,
зыггэзеклорэр цыфхэр арзу зэрэщытыр.
Мы дунайшхор шылэ зыхугуэм кыс-
шетгэжыагъу, сьд тыгэ кепсыми, сьд
жыыбгъэ кепшэм, уаеми, осыми, мы-
пшыжыжэу цыфыр ащ дэлорышлэ,
инакылыр ыкълуагэрэкэ а зэкэ фэукло-
чы. Зылъапсэ чыжэ дэдэу лэшлэгъу-
хэм ахэхэрэ адыгэм фэгъэхыгъуу угу-
шылэн хуэм, а охтэ иным кыкълон
ыгуи, ышъуи бэ ахэкыгъэр, ау зэмы-
хэкыгъгэр зы: инамыс къабз, илзэп-
кы хабз.

Зыгыш адыгэм пае зышгъаамысыжыгыгъэхэм яхылаагъ Мэхшошым итхылыгъэхэу «**Лъпкъ намыс**» зыфилорэр. Тхылыгъэхэм иапэрэ нэклубгъо тетхагъ тхаклом ар тинепэрэ ныбжыкыгъэхэм зэрафигъэшъахэрэр. Дунаим техухъэрэ Изябэм, Хэгъэгум шыхъурэ мыхъо-мышлабэмз агъчыжъэхэу, агълапчъэхэу, Тхъэм къаритыгъэ акылыр амыгъэхъаулыгъ, зыфырыкхуысхыгъэхэз, цыфыгъэрэ лъпкъ гупшысэрэ ягъ хъуным кыгъопсы-ыкы шэгугъы Руслан.

Ежъ авторым игуцыйапаэу тхылъым дэтым кышело: «... Сисэ хэгэсэгъ мыщ нахъ, аукъодыен. Бэ зыпэкэклыгъэ сыадгъ лъэпкъ шулъэгъоу фысылэр сатыр пэпчъ хэшыгъэу склуачлэ, сиамал кызызрахышпуклэ ахэгощагъ мы тхылъым кыдхэгъэгъэ усэ пэпчъ, кыбзытыгъушы-лэрэ нэбгырэ пэпчъ, шъорышлыгъэ гори хэмбылгъэ, ащ пэпчъ кыблжыкыгъэ цытхъоу шлошлырэмклэ сыбзэ шлуагъэ кытын шлошлгъэ сэгъалчъ, нахыбаломэ кыбзыхыгъэхы кшуоногъоу, ялэпкъ гушпысэ ащ нахъ куу сэгъэшы шлоногъоу, нахъ лъэпкъ зэхэшл эн аригъэшлынъм сышыгугъэу, сыда пломэ цыф кыбзырыклэ ккодыхэп ахэр, зышхъамысыжхъу яшпыпкъу лъэпкъым фэлжэгъэ э фэлжэгъэ заклэх. Лъэпкъым инамысых, лъэпкъыр зэрыгушхорэ заклэх, сишлошхъуныгъэ пытэклэ — лъэпкъ гушпысэм итджэпсых».

Мэхьом Руслан итхылыккэ «Лъэпкэ намыс» зэреджыгээр. Хэтрэ цыфы (акыыл зигэм) опсэуфэ кыггэгъунэныр ыккы даху ар зэрхьаныр ипшгэрыль. Афзуклочла ар пстэуми? Цыфакэм бэ ыггэпшгээр, ыггэпшгээрэр, ау Намысыр жылжыгээр — орозылыфгыг, орхэулыфгыг шэлагээр зишэнэу, гулыггэр зынгоу, зыгучэ лэшэу, теубытэггэ-пытэггэ зыхэлэ цыфыр ары. Джаш фэдэ цыф лэшхэу, Iушхэу, лыбланэхэу, лыхъужхэу, губызгэу, Iнэласэхэу, бзашохэу адыгэмэ кэхэкхыггэхэм атешылыкыг, асурэт (япортрет) гэнэнафгэ Мэхьом Руслан итхылыккэу «Лъэпкэ намыс» зыфылоу бэмпыIэу Краснодар кышчыдыггэкыггэр. Ежт тхаклор кды зыхъыггээр илгэс 70-рэ зышыхъурэ мэфэкымккэ ар шыпшэджэ жыфгэхэм, зэккэ адыгэу тылэ шылэ шыхъафтын афешы.

Тхылтыр шъхъэ 12-у зтеутыгъ, шъхъэ пэпчъ лъэхъанымрэ цыфымрэ язэпхыныгъэ къыпкырыкIэу гъэпсыгъэ.

«Ижэ дэдэм кышыщэжэу» — джары кыггэжэжэплэ-улаплэу хугуэ шыхьэм ыцлэр. Мыш хэхэхэ ыклэ кышытыгыгэх лэпкым игыгуулэ шытыгэх цыф зэфэшхыафхуэ, зы шыцэныгэх лэныкыкэлэ зигухуэ шуагэххэр пхырызышыггэххэр: Уар Хыатыг, уай-уай — Тыргьэтау, Рэдэд, Борэкэ Анцокте, Михаил-Алэджыкы Черкасскэр, Кэзэнэкэ Джэбагэ, Айшэт, Шарлотта-Элизабет, Султлан Хьанджэрый. Хыагунджэко Елмэхьан, Джамбэч Руслан, Султлан-Джэрый. Усуу «Гьогун лэпкым **фыхэзышыггэр**» тигэр ыпкэлэ я 3790-рэ илэсьым Азие Кьырум зекло клогэгэгэ Уар Хыатыг фэгэхыгыг.

*Лэлшлэгүүхэр лэбэжкюу,
Лэхханыр — лэныкюу,
Узэлкюулюжымэ гурышкюу икюу,
Лэхханым а икюугуэ ыгүүнэфуу,
Ац икыхагээм тырыптэмэ,
Зүцлэ кюеплонкюу зүтефуу
Лэбэжүүцхыр маклэн тыфаемэ.
Кызшедэжээжүүцхыр ар хэт?
— Тыкызытеклэжүүм цлүү
илэгээр — Хям!*

***

Ащ кык!эльэк!о «Урыс-Кавказ заом ил!ыхужьхэм ащышхэр» зыфилорэр. Адыгэ дзэк!ол! шыоу хьиншэм хэхьаг-кым иобраз ин фэусэ Мэхьошыр, дзы-пэшшохшотыгзу Тыгужьэк!о Кзыз-бэч, Алэхжырек!о Кушыку лы шып-кэм илэхбзэ унаш!о атефэрэ ш!уфалор-хэр арепсых.

Адгьгь лъапэкъ лъапсэу тлоу тхьамы-
кIэгъо хьугъэ-шIэгъабэмэ агошгьгьэр
авторым шыгъуишагъэл, тхьылым чIы-
плэ ин шырыгъэубытыгъ «Хэхэсым шы-
лэ тилъапэкъгъу цIэрыломэ ащыщхэр»
зыфилорэм.

Хэкужъым фэшьпыкьэгъэ Лы-
хужьхэу щытхур зылэжыгъэхэм
яхьылагъ шъхъу «Советскэ Союзым,
Урысыем и Лыхужьхэр, Щытхум и
Орден истепнигъ кьызэратыгъэхэр»
цэу зыфишгъэр.

Адыгэхэм яцылалэ анахь мэхьанэ зыгыратырэр Юфшлэкшлур ары, ащ ишыхьатэу гъпсыгъэ «Социалистическэ Юфшлэкэм и Лыхъужьхэр».

Совет хабзэм илгъэхан ыкIи нэпэрэ мафэхэм къанэсыжъэу, лъэпкъыр зыч-зышчгъэу, згурыло-здэлужъэу зэрэп-сэрурэ, имамыр мафэхэр буйхэмэу, мафэ къэзэ зы шыэнэгъэ лъэныкъокIэ лъэбжъу дахэхэр зэришърэ къацит-лобкыгъ шхъжэхэу «Джырэ тилгъэхан. Шэныгъэлджэхэр», «Археологхэр», «УсакIохэр, писателъхэр», «Сурэтышхэр, скульпторхэр», «Культурэм илофышIэхэр», «Спортсменхэр», «НэмыкIхэр» зыфиIохэмэ.

Зэглэмкн Мэхэош Руслъан итхылъ
усэ-портретхуэ 120-м еху кыдэхыгъ.
Цыфы пэпчэ зэрзэфэмьдэ, усэ пэпчэ
зэфэшхыфы, нэгъыгъэ пэпчэ гу зы-
лхызыгъагъатэ, уасэ зылэ, лъэккымкн
пхъыгъагъ хьоу хэлъыр ашыкнэгъэтхыгъ,
къащилотыкыгъ. Шу зыхэмылъ псэ зы-

Ютэгъэныр, къэтыгъэныр ары зыгъэгумэкIэу сыдигъуи Юф зыдишIэрэр.

Txakom епожчыян имышчыклагэу ешлэ, ышлэш мэху: уиблэклыгэ (уитыгыасэ) зэхэфыгэу умышлэ, непэ лэбэкху тэрэ пшлын зэрэмтэлэклы-цтыр — плыпэ зышчыгупсэфынцтыри зышчымыгупсэфынцтыри зэхэпфы зыхуклэ, лээри улэушэтэп, шхьхэм илы-ри нахь кьызытэнэшт.

«Лъэпкэ намыс» зыфиорэ тхылъыр лъэпкъым игъогу урызыщэрэ тхыгъэ гъэ- шлэгъон зэкӀэупкӀагъ. Узышыщ адыгэр пшӀэнымкӀэ, бгъэлъӀэнымкӀэ, дэгъу- хэм уакырыплъынымкӀэ узыулушэу сэ- сепшы.

Зыцгь эплон фэдзу адыгэм кыхэкхы-
гьабэмэ мыщ уафегъэнэлуас. Ащ елы-
тыгъуэ, Мэхыш Руслан итхылыккэ
егъэджэн программэ зэфэшхьафхэм
ахэгъуэцогъэныр эпэсыгъ. Мы тхылыр
кэлэшыккэ ыгъыплэхэм, үблэлэ ыкы
гурыт еджаплэхэм, еджэлпэхохэм,
гушылэм пае, АКЪУ-м адыгъ филоло-
гиемрэ культурэмрэккэ ифакультет,
АРИИ-м илофыплэхэм, кэлэггаджэ-
хэм агъэфедэн алгъэкышт ыкы шуа-
гъэ кэззытын тхытл-лэпылгъоу шыт.

Тхылтым кыдэхыгъгъ усэ пэлчх кыз-тегушылэр цыфымэр уахътэмрэ яз-пхыныгъгъ ымызакъоу, цыфыр лъэхъаным зрехуылэрэр, зыгет шылъныгъгъ гъогур фэкулаеу зрыкълэрэр, шлоу хэти ылэжырэр, ышлэрэр — лъэпкъ намысыным илжыкыгъгъ инуэ Мэжхышым зэри-лътэрэрэм демыгъэштэн плъэкълэрэп.

Цыфыр цыфыгъ зышлэрэр икътэрэр, ишлшгъхуныгъгъ, инамыс, Джары ахэм уалъыплъэу, ори узыкълырыплъыжъэу, шлушлшым уфэхъазырэр, ош фэдэ цы-фым шхъэкълафэ фэлшлэу, уылъэпкъ уфэхалэлэу, пфэлъэкълэрэмкълэ уетэу, цыф гукълэгъу зафэхэм узэрашышыр зыдэлшлэжъэу упсэуным мэхъанэ нлэ зышлэрэр, ори узыкълэгъэинырэр.

«Лъэпкъ намыс» зыфилорэр нэклубго 200 зэрэхбурэр, усэу 120-рэ къыдэхьагъ. Ау усэ пэпчъ нахь зыфэбгъазу, сатыр пэпчъ щызэригъэулугъэ гушшысэр зэлухыгъэ зэрэхбурэри, образыр

кызыхьугьэр ильэс 70-рэ мэхьу

Шъхьадж ипаӀо зэрэфаеу егъэтӀысы...

Зы шульэгъу щэху шыӀ зимыӀи
Шульэгъубэм щигъаӀи...

Поэм

МЭХЬОШ РусӀан

Дахэр хэт имыкӀас,
Хэт ащ димыхьыхыгъ,
Дахэм фемыплӀэкӀыгъэу,
Дахэр ыгум пыкӀыгъэу
Хэт мы дунаим тетыгъ?
Дахэр сыдигъуи гуӀэт,
Дахэр ренэу кытат!..
ЗэкӀэми тыдэхэ гугъу,
Идэхэщтым шъхьаджи щэгугъы

Ау ошӀа, лыдрэр зэкӀэри дышӀэп.
ПкъышӀоу кыплӀушчыпӀэрэ
пӀэпчъ

Псэ-о-гъу хьушӀунэу пшъашӀэп.
Зыр итеплӀэ егъэдахэ —
Идэхэгъэ ешӀы махэ...
Адрэр ишъырыт шъэбагъэ,
ИзекӀокӀэ-гъэпсыкӀэ,
Инамыс ифсакъыкӀэ
Узхегъадэ псэогъоу!
Узхегъадэ цыхьэшӀэгъоу
Гум ригъалоу: «ХьушӀт псэогъу!»
Ӏаеу шыӀэп зы кьэгъагъи
Уимыумэхъэу идэхэгъэ,
«Къэгъагъ!» Ӏомэ зэкӀэ кье-
кӀыба!

Ау зым псынӀкӀэу укыблӀэкӀы
Адрэм бэрэ уфеплӀэкӀы..
ПфэмышӀыӀэу зым уепэмы,
КъыплӀыӀэсырӀэп адрэм ымэ...
УебгъукӀошӀурӀэп зым, пыочы —
Шульэгъу нэгузэ, гум хегъачэ...

ДжаушӀтэу дахэм идэхэжыр —
Гум итео кьэзыгъэжыр —
Къэгъэгъабэм кьахэхыхы.
УгукӀэ анахь «кьэштэ-штэжыр»
Къин дӀплӀэгъуми, кьатеохы.
Дэхэ закӀэу Ӏэрам псаумэ,
Гум имашӀо иӀулӀэжъ.
Апэ ӀуплӀэ гучӀэм илӀмэ,
Сыд кьини иӀотэжъ.

Къэгъагъэр, сыгу «икъэгъагъэм»
Итефэгъоу тыгу илӀзэ
Бэрэ тӀшӀыми игугъу
СиӀ сэ хэхыгъэу кьэгъагъэ
Розэр, ландышыр, сиреныр —
сэшӀа,
ЗыгорӀкӀэ ахэм яшӀушӀа —
Нагъуи, нэ шхьуантӀи, нэ шӀуцӀи;
АдыгацӀи, урысыцӀи зилӀэр
Сыгу «икъэгъэгъэнэу»
Синасып кыыхыгъ сэ ренэу...

КъахэкӀэу хьугъэ гьонлӀэжьи,
СигъогупӀэ текӀодыкӀыжьи;
Къэхьугъ сэ схьожьи, ежъ сы-
зыхьожьи,
Лъэшэу сыгу сезгъӀэжьи;
КӀэгъожьэу кысылӀыӀэбэжьи —
Сэ сызфыземыплӀэкӀыжьи;
Дахэми, сызфэмыежьи —
Бэрэ, бэрэ сыгу имыкӀыжьи,
Зыми, зыми хэмыкӀокӀэжьи,
Чэщи мафи сигукъӀыжьи...
Щыхичыгъ шъхьадж сыгу
лъагъо —
Ояпэу кьушӀхьэу кьэлагъо;
Шъхьаджи сыгу кьӀкӀыжьи
ӀэшӀоу,
Къини псынӀкӀи зэригъэшӀоу!

***

КъэсэшӀэжьи, унэгъуакӀэ
Езгъэжьэгъэ кьодыгъ.
Гъусэу сшӀыгъэм сыгу шы-
кӀыным
Сэ сиӀофхэр пэчыжъагъ,
МэшӀо лыгъэу сыгу укӀиуи,
СигухӀэхэр зэпызгъэуи,
А сызыогъӀэпаом...

О шӀоигъоу уиӀэм теткӀэ
Сыздежъагъэм уздэсэщэм.

Гум шӀоигъом кӀэдгъэхьагъэу
ТыкызэкӀожьым тыкьэтхьагъэу —
Рэхьатныгъэр чӀэтынагъэу
Къытфыщитмэ «тятыгъуагъэу»,
Тиджэгъогъуми ахэхьуагъэу,
Тэри нэмыкӀ тыкьэхьугъэу.

Ар гъэтхэпэ шульэгъугъ —
Шы емлыч ехьыжъагъ
Еу шыӀэм икӀокӀӀэгъугъ!
ЩыӀу-щыбзэу гум изыгъ,
УемышхэкӀэу шъоупсыгъ!..

Ушъхьафитмэ, насыпыгъ
ГузэхашӀэм исыджыгъ!
Ары шъхьай, тышъхьафиты-
гъӀэп.

Тинасып тэ тыфитыгъӀэп
ПкӀыхьэ ӀэшӀу такыкъ закъоу
Уахьтэр кӀуи, тызӀблэхьугъэу —
ФэгуйтӀу зэкӀэм тыфэхьугъэу
ТыздикӀыгъэм тыкӀожьыгъ...

Мэфэ зэрӀэзшӀухэр кӀуагъэх.
Тыгу ишъэфхэр кьӀнэфагъэх.
Бэрэ зэжэхэкӀотагъэх.
Бэрэ изэрэфытагъэх...
Хьугъэ бэрэ таутхыдзэу,
Тэри... гугъэм тызэридзэу...
ПшъхьэкӀэ узэуцолӀагъэм
Ащ ыуж уфэежыгъӀэп —
Зы мафи укӀыгъужьыгъӀэп.

Сапашъхьэ илӀыгъ щэчалъэр
Сыгу хышхоу зӀлыгъэуалъэу
Хьугъэ зы бгъум зэ ришӀхэу —
КъыдишӀежъэу адрэми шӀэхэу...
Сишульэгъу сэ бэшӀошӀагъэ,
ИкьушӀт сыгу щигъэшӀагъэр!
Тэрэзиджэм тиӀоф блӀэкӀэу
Сыгу ипхьэзэкъо лъэмыджы
РишӀыкӀыгъ, ыубыкӀзэ, ныджы...

СилӀ пшъэрылӀ сыдихьыхэу,
Лъфыгъэм кӀуанӀэ кысимытэу —
А ушъхьагъумэ сыкъаубытэу
Ауми лъэшэу сынаӀэ птетэу
Шульэгъу закъоу сыпфэхьугъэу
ХэткӀи сыдкӀи сымыхьожьынэу,
Ренэу укысфэшӀыпкьӀэнэу
СшӀӀэным тӀӀкӀурэ сыпӀплӀагъ,
Сэ зым щэху уфэмыахэу
Хьуным гугъэр фэгъэшӀуагъ.
Ау о ащ упэчыжъагъ.
О угу псынӀкӀэ-шъхьэ псынӀкӀэу,
Узыфаер хьунэу псынӀкӀэу
Уехьыжъагъэу кычӀӀэкӀыгъ...
УадакӀоу-уакъдӀокӀожьэу уежьи,
Сыгуи о зыщыбгъэкӀыгъ.
Тилъэмыджи зэпыпкӀыгъ...

ЗытӀо-зыщэ удӀкӀуагъэу,
Зэхэдз хьати уимыӀагъэу,
Сабый цыкӀуи кыппыфагъэу
Уишульэгъу мычъэкъожьыгъэу,
Ренэу ар кыздепхьаӀыгъэу
КъысфӀепӀуатэу мызэу хьугъэ,
Ау ар сшӀошъы сэ згъэхьугъӀэп.
СшӀагъэми сыркӀэгъожьыгъӀэп.
Сэ ащ фэдэ шульэгъукӀӀэп
Сызэжагъэр. СэркӀэ ар кӀӀэп...

***

Ащ ыуж бэ тешӀэжыгъэу —
Бынмэ агуи кысшыкӀыгъэу
Зыми сышымыгугъыжъэу,
Зыми сыгу емызгъыжъэу
СыщыӀ сшӀошӀзэ сегъзыгъэу;
Гъатхи, сигъмафи икӀхи,
Бжыхьэ кӀахэм сытехьагъэу,

СикӀымафи кьӀэлӀэгъуагъэу
СшӀошӀзэ, сыгу чӀым чӀэхьа-
жыгъэу,
«БзылӀфыгъэм зыщигъэмафэу»
Зыхьурэм бжыхьэр зыщыплӀарэу —
ОшӀоу, фабэу, мэфэ нэфэу —
Тефэу зекӀо тыкӀогъагъ.
Пчыхьэм джэгугъ-зэхыхьэ хэтэу
Чэщыр мзыым щитхыгъагъ,
НӀосабэ сфэхьугъагъ.

Ау анахьэу сыгу кьинагъэр —
ОшӀэ-дэмышӀагъэ хӀлӀэу
Жъуагъоу осӀепс Ӏэгум илӀэу
МэлаӀич кысфехыгъагъ:
Дэхэгъ, шъошӀугъ, орӀдӀуагъэ,
Сэщ фэмыдэу, ныбжыкӀагъэ,
ИӀнӀэп Ӏони ищыкӀагъэ;
Сыгу рихьышӀтыгъ блӀэкӀыгъэу
Синэшхьэи лъэхьан икӀыгъэу.
Ежъри кысфышӀыгъыжыгъ.
Икьэтбэ мэкъэ шъабэ
СимытӀупщэу кысылӀыӀабэу,
Нэ шхьонтӀитӀум сакӀӀуадзэу,
СкӀӀащыным сыгу текӀуадзэу;
ЗэрӀэпсау сиумэхьыгъэу,
ЗанкӀэу ӀэрылӀхьэ сишӀыгъэу
ЗгъашӀоу бэрэ кьесщӀэкӀыгъ,
Ӏаджи сыгу кыфӀэкӀыгъ...
Фэсыусэу хьугъэ орӀд,
ФӀстхыгъэри усэу бӀдӀд.
Зэгъусэу тыхьуным игъоу
КъыхьэкӀыгъ сыгу сшъхьэ

едаоу...

СыӀутыгъ гъогу зэхэкӀыгъом
Сегупшысэу сшӀӀӀӀӀ зигъом:
Сыгъогу занкӀэ сырыкӀошӀта,
Сызтехьэгъэ гъогу лъагъор
Гъогу шъхьаӀӀӀ хэсхышӀта?
ШульэгъукӀэм зестыпӀэшӀта,
Шульэгъужьыр хэсынӀэшӀта?
Бын-унагъор истӀэкъуахьмэ
НасыпышӀо сехьулӀӀэшӀта?
СилъфыгъитӀу сыд ӀасӀошӀта?
Сшъхьэ иӀоф ыпӀ изгъэшъмэ
ТаушӀтэу ахэм сӀаплъыжышӀта?

Шульэгъужьымы сыӀукӀот кьӀэс
СыфзӀплӀэкӀы хьоу фежъагъ...
Ер упабжъэу, шӀур зӀкӀаблӀэу
Сыгу кышчыблӀэу зэхэсшӀагъ.
Салъыхьоу сежъагъ ушъхьа-
гъумэ...

Бэри сызэрагъэжагъӀэп.
Аруу псынӀкӀэу хьуныр
сшӀагъӀэп...

Хьугъэ-шӀӀгъэ ямышӀыкӀэ
СыӀукӀагъ мурад гъӀэпсынӀкӀэу...

Зэ сэ цыфым сыгу зыщыкӀрӀэм
(Зи армырми зӀлытыгъэр
Мызэгъэгум зэрэхьугъэу),
Ащ кьегъэгъэзжыгъуай.
Угу римыхьыпӀэрэр штӀэгъуай.
ДжаушӀтэу ар гъусэ кысфэхьуи
Сиджэнджэшы ащ хигъахьуи,
ГъогӀгъукӀэ сфэшӀыжыгъӀэп.
ПсынӀкӀэуи сыгу пысчышӀугъӀэп,
Ау нэмыкӀэуи сфэшӀыгъӀэп.

***

АнэмыкӀми саӀукӀагъ.
ӀофшӀӀӀ ахэм кысатзэ,
СикӀыш машӀо кыкӀагъӀэстзэ,
СиусӀкӀо кыш сыщыгъукӀагъ —
Шульэгъу усэ Ӏаджи ащ

щысфыгъ,
СыгуишӀыр-стыргъэ акӀэшчыгъэу,
Стхи, зыфӀстхи ащ пӀэпчъ сшӀо-
кӀӀэшчыгъоу...

Синегъш кьымафэу кьӀэти,
Ныбжы дакӀоу гум зӀӀӀӀӀ,
Шульэгъубэу сиӀӀӀӀӀӀ

КӀокӀӀэ лыеу сиӀ мыщ дэжъым...
Мэхьуба шыблӀэр оу кьымафэм
Угу фигъаблӀэу кьӀэт гъэмафэм?...
СикӀымафэ сэ кьыхьэкӀы
ШыблӀэр щыоу,
Гоу тыргъукӀым ыгъукӀагъэм
ЗӀкӀигъӀӀӀ ошхыр кьеоу...
ХьугъӀэп гугъэм сэ сибгынэу.
Зи кьэхьугъӀэп сырипхынэу —
СыусакӀу ом сышыхьарзэу,
СызфӀегуми сыфӀэразэу...
Сэ сытыгу ехьыжъагъ,
Пегас ыцӀэр сишы ӀӀы!
КъызэрӀызгъӀошӀтӀэп: мӀы
СыщӀӀӀӀӀ сыусакӀоу,
Мыхьун аломэ, сышъхьакӀоу.
Шъхьадж ипаӀо
Зэрэфаеу егъэтӀысы.
Сэ зэхасшӀӀэрэр зифабэ
Джыри мӀэсты.
Зэ кьыхьагъэр сыгу ифабэу
Джыри щӀэсты...
Пхъэ ныкьострӀэ
Шульэгъу мыкӀосагъэрэ зӀфӀдэ.
Мыхьун сшӀагъа
КъӀӀуагъ паекӀэ сызыфӀдэр?
Сэщ фӀӀӀӀӀӀ сӀорӀӀ ныӀа!
Шъхьадж ипаӀо, —
СӀуагъэ, сӀӀо,
Зэрэфаеу егъэтӀысы!

Ситыгъуаси осы ӀатӀӀэп,
Дыкьыжыгъэ мылы такӀӀӀ.
МашӀоу стыгъэми, кӀосагъӀӀ,
Сиунапчъэ
КъӀӀӀӀӀ хьакӀӀэм фигъӀэсагъӀӀ.
Сыгуи яжъэ ихьукӀыгъӀӀ,
МэшӀо тӀӀӀ бэу кьыхьэнагъ,
АкӀӀӀӀӀӀ, — зэхэнагъ...
Ахэр ары сикъӀӀагъӀӀ,
КъӀӀӀӀӀӀӀӀӀ — Ӏарамыр,
СызытетрӀэр зиурам
Ахэр скӀыгъоу сизӀкьӀӀӀӀ,
СымыгъэшӀагъэу гъашӀӀӀ сӀӀӀӀӀ.

Ары пакӀошъ, джари непэ
СыщагъаӀэу сфэхьух шъхьапӀ:
ЛъӀӀӀӀӀ сшӀыным кыпӀӀӀ
Къызщызгъэхьоу сшӀӀӀ агъ ягуапэ,
Ахэм гурышӀӀӀӀ сахэхьэшъ,
КъӀӀӀӀӀӀӀӀӀ шъхьадж ыгу
шӀукӀӀэ,
СищыхьэшӀӀгъухэу сӀаупчӀыжьи.—
Сыфай агу кысшымыкӀыжьи.
Ары пакӀошъ, згъӀгъушхонхэм,
СӀрыкӀӀ кӀӀмыгъожьынхэм
СыпылӀ, сӀри сагъӀӀӀӀӀ,
ИкьӀӀӀӀӀӀ сыгу сишъуашӀӀ.

ХьугъӀэп гугъэм сыкыбгынэу,
Лъыжъ кьакъышӀӀӀ зыслыгъӀӀӀ
КъэхьугъӀэп зи сырипхынэу
Сиш сыкыыригъӀӀӀӀӀ.
Зы шульэгъу щэху шыӀ зимыӀи
ШульэгъуишъӀэми апӀӀӀ!
АдигощӀӀ ащ ынаӀэ...
Шъхьадж ипаӀо
Зэрэфаеу егъэтӀысы.
Сэ зэхасшӀӀэрэр зифабэ
СинӀплӀэгъу имыкӀӀӀ мӀэсты,
МыкӀосагъэу, гучӀӀ машӀоу
Игъорыгъоу мӀэсты
УкӀӀӀӀӀӀӀ.
МэшӀо тхьуабзэу зыкышӀтӀӀӀ
ПхъэныкьострӀэ
Шульэгъу упӀӀӀӀӀӀӀ зӀфӀдэ...
Мыхьун сшӀагъа
КъӀӀуагъ пайкӀэ сызыфӀдэр?
Сицахь тӀӀӀ: шыӀ сӀӀӀ фӀӀӀӀӀ!
Сэ сыкыишӀыӀыкӀыгъэу
СӀӀӀӀ ахэм
Шульэгъуныгъэр зӀрыз агу!

Инэфи ифаби зыкIимычыщтыгъэ тхакIу

Хэтрэ цIыфышIуи ишIушIэ бэгъашIэ. ШIур зышIагъэр ежI шымылIажьми, цIыфхэм ащыгъупшэрэп, шIукIэ агу кIенэжы. «ЦIыфым ишIушIэ кIодырэп... ШIушIэ зилэм, ежI тэ кIуагъэми, ышIагъэр кIэнэ, ар цIыфмэ ащыгъупшэрэп» зыфиIорэ гупшысэ зэфэхьысыжьыу Кэстэнэ Дмитрие игерой кыригъэIуагъэр тхакIом ипроизведениябэхэм IупкIэу кIахэщэу апхырышыгъ. ЕжI ышIхэкIэ шыIэныгъэ гъогоу Кэстанэм кыкIугъэми, IофшIагъэу иIэхэми а гупшысэ зэфэхьысыжьыр шIхъэныгъэу ащызэхэошIэ.

Адыгэ еджагъэхэу апшгъэрэ гъэсэныгъэ зэзыгъэгъотыгъэхэм апэрэмэ зэу ащыщ Кэстанэр. Джыри еджэзэ, адыгэ литературэм ихэышIагъэ гъогоу лъыплъэу, шыкIагъэу фэхъухэрэми, гъэхъагъэу ышIыхэрэми уасэ афишIэу ригъажьи, адыгэ художественнэ псалгэм шIыкIэ-гъэпсыкIэу иIэхэр ыгъэунэфыгъэх, адыгэ литературэм иучебникыкIи Теуцожь Цыгъо итворчествэ ехыллэгъэу тхылIищ охтэ зэфэшхъафхэм кыдыгъэкIыгъ.

Литературоведением, критикэм яхыллэгъэ статья зэфэшхъафхэр ытхыщтыгъэхэми, ежI идунэееплъыкIэ кызыгъэлъэгъукIырэ художественнэ произведениихэр ытхыныр зыкIи

Дмитрие Iэкибы ышIыгъэп. Зэо илъэсхэм зэпчыгъэ гъогоу хыльэхэм якъэтын ащкIэ апэрэ лъэбкъоу хъугъэ — рассказхэр зыдэт тхылъэу «IошъхытIу» зыфиIорэр 1948-рэ илъэсым кыдэ-кIыгъ. Ащ кыкIэлъыкIуагъэх повестэрэ рассказхэмрэ зыдэт тхылъэу «ЦIыфым ишIушIагъ» (1955), романхэу «Псыхъохэр зэхэлъадэх» (1957), «ПсыгуIан» (1967), «Шэуджэн Мос» (апэрэ тхылъыр — 1970-рэ, ятIонэрэ тхылъыр — 1974), рассказхэр зыдэт тхылъэу «ЛIы пхъаш» (1972), повестэрэ рассказхэмрэ зыдэт тхылъэу «ЛIым игъэщэкI» (1977), повестэу «Орэдым тамэ кыгъокIэ» (1979), нэмыкIхэри.

Эстетическэ идеалэу лъэпкъым иIэр, цIыфыгъэ-дэхагъэкIэ ащ ылыгъэрэр, ыумысырэр Кэстанэм итхыгъэхэм нафэу, IупкIэу кIащырегъэлъэгъукIы. ЦIыфыгъэ дэхагъэр, шIушIагъэр мыкIодыжын мылIкIоу зэрэщытыр шIыкIэ-гъэпсыкIэ зэфэшхъафхэмкIэ авторым кытлгъэгъэ-Iэсых.

Охтэ зэфэшхъафхэм кIазэпырыкIи, зышIушIэ мыкIодыгъэу, зылыгъэ инхэмрэ зылофшIэгъэхохэмрэ шысэтэхыплъэу непэрэ тищыIаки щыт цIыфхэу ЕгъунэкIо Тыум (рассказэу «Пшыпый»), Ахмэтым (рассказэу «Орэд») ыкIи ахэм анэ-

ным кышIэнафэ хъурэ-шIэхэрэм ахэщагъэхэу.

ШIхъадж изэхэшIыкI елытыгъэу хъурэ-шIэхэрэм ахэлажьэзэ, гъогоу шIхъаф шыIэныгъэм шы-хехы. Ахмэт («Орэд») цIыфыгъэм, шIхъафитныгъэ банэм ыкIуачIэ фетымэ, ГъужыкIо ащ фэшхъаф шъыпкъ. Исхъакъэрэ Къарэмрэ («Къарэ илъэ-мыдж») гъогоу кыхахырэп пэ-шIуекло шъыпкъ Лау гъогоу зы-тетыр... Джащ тетэу шIхъадж изэхэшIыкI, ыгу изытет ялытыгъэу, художественнэ шъыпкъэгъэ ин хэлъэу Кэстанэм ирассказхэм къащигъэлъэгъон ылъэкIыгъ.

Психологическэ сурэтхэмкIэ инэу ушъагъэх «Марыхъу игу-пшыс», «Ныхэр», «Хъот борэн», «Iэрам плъыж», «Чыгъэшхом ишъэф» зыфиIохэрэр. ШIум, дэгъум, дахэм ялэпIагъэ, цIы-фыгъэ иным ыуасэ зыфэдэр рас-сказхэм кыраIотыкIы, шIум, дэгъум, дэхагъэм кIатэхээрэ ем, дэим, нэпэнчъагъэм уапэуцу-жыныну кIуачIэ кыпхалъхъэ...

ОхтэакIэм ыпашхъэ кыуцорэ Iофхэм язэшIохынкIэ мы-пшыжыкIэрэ лэжъэкIо цIыф шIа-гъохэр нахь икIоу кыгъэлъэгъо-нымкIэ рассказым игъуна-пкъэхэр зэIуегъэкIотых тхакIом ыкIи «ЦIыфым ишIушIэ кIо-дырэп» зыфиIорэ повестыр, ыужым «Псыхъохэр зэхэлъадэх»

зыфиIорэ романыр етхых. Мы романыр Кэстанэм итворчествэ иапэрэ лъэгэпIагъ, джыри зы ро-манист адыгэ литературэм иIэ зэрэхъурэм имэкъэгъэIугъ. Ма-къэ кыгъэгъугъэ кIодып — лъэ-псэ пытэ зилэ, плуныгъэ кIочIэ лъэш зыпкъырыл романхэр, повестьхэр, рассказхэр кыкIэ-лъыкIуагъэх.

Кэстанэм итхыгъэхэр бэмэ зэлъашIэх, осэшхо афашIы. Ар кызыхэкIырэри гурылогъуаеп: чIэукощагъэ амышIэу шыIэны-гъэр IупкIэу, нафэу кырагъэ-лъэгъукIы Кэстанэм итхылхэм. Гум кыIорэмрэ Iэм ытхырэ-мрэ зэтэкIуыкIых зыхъукIэ, тха-кIор гениальнэу щэрэт фаеми, гъашIэ зилэщт тхылъ ащ кыIэ-кIэжын ылъэкIыщтэп. Лъэпкъым игушIуагъор зигушIуагъоу, игу-кIаер зигуIаеу щыт тхакIор ары гум лъыIэсырэ художественнэ псалгэ зытхын зылъэкIыштыр. Ащ фэдэ тхэкIуагъ Кэстанэр.

Идейнэ-художественнэ кIо-чIэшхуагъэ Кэстанэм итхылымэ къаытырэр цIыфым уасэ фыуа-гъэшIэу, гупшысэ куухэм уаха-щэу, шIум укыфагъэушэу, ем упэшIуеклонэу кIуачIэ кып-халъхъэу ахэр зэрэщытхэр, цIы-фыгъэ иным, цIыфыгъэ дэхагъэм кыфаджэхэу мэкъэ лъэш ахэм зэрахэIуыкIырэр ары...

ШIХЪЭЛЪХЪО Абу.

РЕДАКЦИЕМ
КЪАТХЫРЭ
ПИСЬМЭХЭР

Повестэу «Огум кIиукIрэ бгъэжъыр» зыфиIорэм тигъэшIыгъэ гупшысэхэр

Журналэу «ЗэкIошныгъэм» иномер зэкIэлъыкIуитIоу мы илъэсым кыдэкIыгъэхэм Къэ-зэнэ Юсыф иповестэу «Огум кIиукIрэ бгъэжъыр» зыфиIорэр кIарыхъагъ. Зэ тызэреджагъэр итымыгъэкIоу, кIэтыджыкIы-жыгъэ чIыпIэхэри кыхэфагъэх.

Мы повестым гъэзетымкIэ дахэу кытегушыIагъэх СтIашъу Майори, ГъукIэлI Фатими. Тэри ахэм гъусэ такыфэхэу, тызэ-джагъэм рэзэныгъэу хэтхыгъэм тIэкIу тыкытегушыIэ тшIоигъу.

Юсыф «Адыгэ макъэм» кы-хиутрэ итхыгъэхэу адыгэ палом фэгъэхыгъэмкIи, ешъохэрэм яхыллэгъэ тхыгъэмкIи, «Гупсанэ гъогоу сыдытэхъэ» зыфиIорэм-кIи, нэмыкIхэмкIи тинэIуас.

Повестым ехыллэгъэу къэт-хымэ тшIоигъогъабэ Майоррэ Фатимэрэ кыхагъэщыгъэш, кыкIэлIотыкIыжырэп, ау тхы-гъэм уасэ зэрэфэтшIырэр зы-тхыгъэми, еджагъэхэми ашIэ тшIоигъу.

«Узышхъасырэ лъфыгъэр зэмыпэхэрэм, уиджэгъогъухэм, уипыйхэм пфапIушт. Нэужым ахэм уильфыгъэ джэгъогъу ура-гъэшIыжышты, пны кыпфашIыжышты, кыуагъэбэны-жышты...» Мы сатыр залэу мэхъэнэшхо зилэхэр гъэзетым къэ-тхагъэхэм кыхагъэщыгъэх. Тэ-ри ахэр кыызкIэттхыжырэм ушхъагъу иI.

Ары, тинэжъ-Iужьхэу зипхьор-рэлъфхэр, зикъорылъфхэр абгъа-шъо кIэлъхэу зыпIугъэхэу, ду-наим тетмэ анахь насыпшIон-хэу зышIоигъуагъэхэми кIахэ-кIых джа кIэлэ ныкIопIухэри, пIугъахэхэри кIабэныжъхэу, кIа-дэожъхэу, кIапыиыжъхэу. Хэта ар зилажъэр? Лажъэр зытефа-

гъэр агъэшIуагъэхэу, зышхъа-сыгъэхэу, нэикI-IуикIхэу, цIы-фыгъи, нэхашы зымылэхэу, утэ-шъуагъэу къэтэджырэ ныбжы-кIэхэр арых. Ахэм афэдэу тилэр макIа?! Адыгэ унагъом ащ фэ-дэхэр ихъухъанхэу шыта? Сид фэдизэу ныжъ-тыжъхэр гуIагъэ-хэми, ахэр зилум-пэмхэм узэхашIыкIышты, ныбжыкIэ шIхъэ-нэкир бгъэдэлэошъушты? КIы-быдэт тэрэ зымылэм ыгъэунэ-хъурэ ныбжыкIэ жIалымым еIо: «Ты доживаешь, а мы долж-ны жить!» НыбжыкIэр нахь кIочIашIу, нэжъ-Iужьыр нахь хыбэй хъу къэси, нахь фырекъу. Джары тинепэрэ шыIагъэ кы-зыдыхыгъэ зэфыщытыкIэу тлэгъурэр.

Жы уимылэу кIэ уилэщта? «Уижь ыIорэр шIэ, уикIэ ышIы-рэр шы» сыда зыкIаIуагъэр? КIэм ышIырэр пшхыми дэгъу, ау жым ышIыгъэр зымышхы-жышъурэ ныбжыкIабэ тилэ хъугъэ. Ащ фэдэ ныбжыкIэхэр ежъхэри жы зэрэхъужыштыхэм егупшысэхэрэп, а ясабейхэу, янэ-ятэхэм язекIуакIэхэр зинэ-рылгъэгъухэм фыщытыкIэу кIа-фырIэжыштыр ашхъэ кIы-хэрэп. Тхэ лъапIэм зышIобгъэ-былгъын зэрэмылэкIыштыр ашIэрэп. Зыгорэм ппиIугъэу кыопыиыжырэ лъфыгъэри шIхъэкIошху, ау о пIугъэ лъфы-гъэм узэхымышIыкIыныр нахь мэшIошху, нахь тхъамыкIагъу.

НыбжыкIэ пстэури зэфэ-дэп, нэжъ-Iужьхэри зэфэшъ-хъафых, ау узэхыгъэу, узыпIу-гъэу, кыбдэлэжъагъэм ихъакъ

ухэмыхъаныр пшгъэрылгышху. Гъэсэныгъэр Iэпэдэлэл зыщы-хъугъэ унагъом шапIугъэ са-бийхэр зыпэчыIагъэ хъухэрэ-ри макIап. Ахэм афэдэхэр уидэ-гъуи, уидэи фэмыхэу, шIхъэр агъэузэу, лъыр кырафэкIэу шы-Iэх. Ахэр нахь макIэ хъунхэм-кIэ Юсыф иповестэу кIочIэшхо илэу тэлъытэ. Игъо шыпкъэу кытхыгъ. Тхыгъэм гушыIэжъ пшхъапэхэр хэтых. Адыгэ гу-фабэ зилэмкIэ лэжыгъэ еку. Игупшысэ псыхъагъэкIэ авто-рым тищIыф лэпкъ ищыIэкла-гъи, игушыIэклагъи, зекIокIэ-гъэпсыкIэхэу лыгъэм, бзыл-фыгъагъэм яшъошэ дэхагъэхэр танэIу кыригъэуцуагъэх. Къэ-занэм игушыIэ гурылогъошIу, шIугъэм ухэшэ, дэхагъэр кып-фешэи. Мыхъамодэрэ Кулыурэ язэдэгъушыIагъэ узеджэкIэ, шIу-лъэгъоу, шIэф хъопсэгъо дахэу ныбжыкIэгум шызпэкIэкIэхэ-рэм укIагъэкIэрэкIэжъэу узэ-плэкIыжы.

«Гугъэ нэплгъэгу» зыфиIоу яшIулгъэгу кIабзэ фэгъэхы-гъэм Юсыф мырэуштыгъэ кыше-тхы: «КIэлэ нэплгъэгъур нэшхо шхъонтиIтIумэ зылэклаубытэ. Нэ бзэ мэкъэнчэкIэ гуитIур зэпса-лэ. ЧIыопс джэмэкъэу ащ кIа-гъэушъырэм пситIур гузажъоу зэ-лъэкIудых... Дунаир яеу гуи-тIумэ запхуатэ. Огу гъунэнчъэр шIулгъэгу кIуапэу мы ныбжы-кIитIумэ зышагъэнэгъуаджэ. ШъузышIум игъогуи ялгъэ-лъагъоу, зэ зыгоу ахэр огум щэхъарэх. Жъогъо зэшиблыр яшхъагъырытэу мэлэхъо лы-

жым Мазэм щехъакIэх. Пчэ-дыжъ жъуагъор тIэкIу фэкIэса-гъэми, осэпсы кIабзэкIэ заре-гъэтхъакIы. Къарыу гъунэнчъэу чIыопс кIуачIэ, нэфылэ жъуа-гъом ытэмэ чIэгъы митIур зэ IапэкIэ щызэнегъэсых... Ау, сид шыуу кIэхъугъэр?! Тыгъэм има-шIо кIэучыгыIыгъэу ибзий нэф-хэр мэушIункIыжъа е дунэе-шхом ер шытекIуагъэу шIум ыпсэу хэкIырэр зэ къэтхъожы-гъа? Джы нэс шIэфэ зэхимы-шIагъэу лыпцэ гъэпсыгъэу фэ-щылэ орыр пшгъэшэ ныбжы-кIэм ыпкъы кыирэчъэ. Ащ кы-гъэштагъэхэу нэшхо шхъонти-тIум напIэу кIефэхыхэрэм гуIэу зычIадзэ. УкIытэ лъагъор та-мыгъэ плъыжкIэ кIэлэ нэгу-шхъэми мары кытетхэ. Сид шыуу кIэхъугъэр? Пшэнчъэ ошъогум шыблэр кIиуагъа? Ошхынчъэ огум пчыкIэр ры-чъагъа? Сид фэдэ кIуачIа гуи-тIоу зэфаблэхэрэм язэгъэлэ-жагъэр, сид кIарыуа Iапэу зы-лтыхъухэрэр кIэзгъэгъыуагъэр?! Лэпкъ укIытэр чIыопсы кIуа-чIэм кIарыу фэхъугъ! Игъом лъы стырым иор машIо намыс сакым ыгъэкIосагъ. Хъопсэгъо IапIыи илъэгъо пхэнджхэм игъом акылым ащухъумагъ. Ау пшIошгъ гъэхъу, сикъош, кыослоштыр: мы ныбжыкIи-тIоу «огум итыгъэхэм» а жъо-гъо чIэгъыр апсэ хэтыфэ та-кыкэ закъокIи ащымыгъуп-шэн! Шулгъэгъу кIабзэм инурэ машIоу ягъэшIэ гъогоу ар бэрэ щыблэн!»

ТыныбжыкIэхэм япIункIэ,

ягъэсэнкIэ повестым ишIогъэ-шхо кIэклонэу теплты. ТикIэлэ-егъэджэ мыпшыжыхэр! ТикIэлэ-пIухэр! Мы повестым тыныб-жыкIэхэр нэIуасэ фэшъушIын-хэу тыкышъоджэ, тышъолъэу. Ежъхэр — еджакохэр — кIе-джэхэмэ, кыызэджагъэр зэха-жыкIэ, зэгъэпшэн амалхэр дэ-гъоу бгъэфедэшъуштых. КIэлэ-егъаджэм ренэу иупчIэ кыхэ-щын фас. Джы непэ тизэхэтыкIа, тигушыIагъа, хъауи тыкыызэ-джагъэр ара адыгэ цIыфымкIэ шъуашэр? Апшгъэр классхэм арыс еджакохэм мы повестыр еджапIэр къамыххэ зэхафы-гъэмэ дэгъугъэ. Адыгэ лъэп-къым шIулгъэгъуныгъэу фыри-IэмкIэ, адыгэ намысым иашъо джанэ ащ ащылъагъ. Мэхъэнэ икIурэ лэпкъ зэхашIэрэ зы-хэлэ гушыIэ зэгъэфэгъэ дэхабэ-кIэ Юсыф игупшысэ псыхъагъэ-хэр кыгъэлъэгъуагъэх. Адыгэ хуылъфыгъи, бзылфыгъи яшъо-шэ кIэракIэ аригъэгъотыгъ. Гу-хъэрэ дэхэ-пкIырапкIынуу шъуа-шэхэм зыдалыгъэр тыныбжы-кIэхэм апкырыхъанхэу тэгугъэ.

Шулгъэгъуныгъэ кIабзэр, лыгъэ шэн-зекIуакIэр Юсыф ыгъэкIэрэкIагъ. Жбэзэ щэрыо дахэу ыгъэфедэшъугъэм кIо-цIылэ мэхъанэми тхыгъэр кы-гъэбаигъ. ИкIэухым кыхэд-гъэхъожьмэ тшIоигъу Къэзэнэ Юсыф иповестэу «Огум кIи-укIрэ бгъэжъыр» зыфиIоу зы гушыIэ мыхъун зыхэмыт тхы-гъэр тхылъы зышIын зылгэ-кIыштымэ зафэжъугъэзэнэу ты-зэрэшъушыгъугъэр. Ахэми тэ тилгъэу цыкIу ашIомыкIыныу тшIошIы. Мыщ фэдэ тхыгъэхэр арых лэпкъым иныбжыкIэхэм къашхъапэштыри, лэжыгъэ мафэ хъуштыри.

Кышъушыгъугъэхэу, шъузыкIасэхэу, кIэлэгъэджэ IофшIэнымкIэ гъэхъагъэхэр зилэхэу ыкIи ветеранхэу Чыназыр Дарихъан, Хъут Сар, Даур Свет, Непэ Нурыет, Хъут Файзэт.

Адэмыи.

Тхаклоу Пэнэшыу Сэфэр ыныбжь илъэс 80 зэрэхъурэм ипэгъокI

ПЭНЭШЬУ СЭФЭР

(КъызыкIэлъыкIорэр
чъэпыогъум и 19-м
ккыдэкIыгъэ номерым ит).

Кармалинэ мээ къэралыгъом гъэ-пытагъэу ылыгъыгъ, обзэгъу хыуа-гъалэщтыгъэп. Аужыпкэм чыгъ-гъугъэхэри кыиуупкIын уфитыгъэп, ау кыиокIыкIыхэкIэ хъатэу мээпэхсэм зыкыпшIуагъанэщтыгъэп. Псэкъупсэ кыиурэм къэс мэзым кIаоти, чы-лъэгъуанэу иIэмэ псыр арыуоцщты-гъэти, чыгъ гъугъэу хэтыгъэр мэкIагъэп. Iапшэм фэдизхэу мыстхэ, кIэе гъугъэхэр IэкIэ кыиткIыкIыхэти, кыизэкIоцIыгъэхэти, тамэкIэ кыэтхы-щтыгъ. Къэмыуаеэ кыыхэтхышъурэр тшIочарэу пчэдыжым едгъажэти, пчыхъэ охуфэ, шэджэгъо шхэгъум тIэкIу зызэрэдгъэпсэфырэм нэмы-кIыкIэ, уцурэ тIысырэ тымылэу пхъэ кыэтхыщтыгъ. Ары шъхъае, бжыхъэ пстэури зэфэдэщтыгъэп. Бжыхъэр оялэ зыхъурэм тIоф нахъ къэдэищтыгъ, кIымафэм пхъэу дгъэстыщтым изэлугъэкIэн нахъ хылыгъэ кыитфэхъу-щтыгъ.

Ащ фэдэу кыизщыхэкIырэм КIэ-тыку мээкIэ тызаджэрэм текIуштыгъ. Ар километритIум ехъукIэ къуаджэм пэчыжъагъ. Ащи чыгъ цIынэ кыи-щырыуагъэуупкIыштыгъэп, ау чыгъ гъугъэ кыиоупкIыкIэ кыуаIон хъатэ шыIагъэп. Ары шъхъае, чыгъ гъугъэ-хэри Iэгъо-бIэгъум хэтымыгъотэжъы зыхъукIэ цIынэхэр кыитыупкIыштыгъ, мээпэсым зышIодгъэбылгъызэ тамэкIэ кыэтхыщтыгъ, куржыкIэкIэ е жэ-жыкIэкIэ кыатщэуи хъуштыгъ.

Ары сэ сызфэмыгъахэр. Сшына-хыжъэу Хысэ мэзым сыздищэн зыхъукIэ Iоф хэсыдзэщтыгъ. Ары кIалэхэмкIэ анахыжъэу унагъом исыгъэр, «командирэу» тIагъэр. Ащ сэ сыкыкIэлъыкIоштыгъ. Адрэ сшынахыкIитIу, Мухьдинэрэ Ерыс-тэмрэ, мэзым пхъашэ зыдэпщэнхэм аныбжъкIэ нэсыгъагъэхэп. Ссымы-кIохэщтэу сIоти зизгъанэщтыгъ. Ар ымыдэу Хысэ чы шхъуантIэкIэ кысао зыхъукIэ зызгъэгъэти чIыгум зычIэсыдзэщтыгъ, саукупэ фэдэу зе-схъутэкIыжъызэ сышIуиштыгъ. А чы-пIэм сшынахыкIэ Мухьдинэ ежэ мэ-зым зыдищэнэу елгъуштыгъ. Хилъа-гъоштыгъэр сшIэрэп, мафэ къэс ар мэ-зым зыдэпщэнэу еIомэ, игуапэу гъусэ кыитфэхъуштыгъагъэп. Ары шъхъае ар сщч нахы илъэситф фэдизкIэ нахы-кIагъ, ишIуагъэ кыиокIыным иIоф тетыгъэп. Ау щытми, сшынахыжэ сэ сыкыыригъэишIун ымылгъэ зыхъукIэ «некIо тхакIумэж» ыIоти (ары зэ-реджэщтыгъэр) гъусэ ышIыштыгъ.

Ар сыгу кызыкIыжъырэм сэр-сэрэу сыздэхъашхыжы. Щхэн-лакырд рас-сказхэр зыдэт тхылъ цIыкIоу кыи-дэгъэкIыгъэм, «Зэмыжэгъэ хыакIэхэр» зыфилорэм гушIуаIэу фэшIыгъэм ар щызгъэфедат. Мэкъумэщ институт къэуухыгъэми, агроном сэнэхъат зэб-гъэгъотыгъэми, ар щыбгъэзыенышъ тхэным упыхъанэр сыдым угу кыгъэкIыгъа аIоу сыныбджэгъухэр кыизысупчыхэрэм, сицIыкIугъом щегъэжъагъэу нахъ псынIагъом сылхышхыштыгъэу, сшынахыжъэрэ сэ-рырэ мэзым тызыкIорэм пхъэшхо гор-рэм тыкIэлэн зыхъукIэ, ныбжыи лгъэ-дакэм зыфэгъэзэщтыгъэу, ежыри кыисэон зыхъукIэ нахъ «зэрэсикласэр» ешIэти, пакIэр кыисфигъазэщтыгъэу кыишысэтхы. Ащ кыишысэIо школым сышеджэ зэхъуми, сшIоонтэгъоу шIурышIукIэ «тфым» сылхымыла-бэщтыгъэу, «плыр» е «щыр» нахъ къасштэщтыгъэу, агрономэу Iоф сшIэнэу зесэгъажъэми гъэмфэ тыгъэ-нэстырым мэфэ реным губгъом ситы-ныс шIокъынэу, тхэныр нахъ сшIо-псынIагъоу кыыхэхыгъэу.

КIымафэм Псэкъупсэ кыизыгъэ-

щтырэм пхъэгъэмэрыхыным пытыдзэ-жыштыгъ. Джы фэдагъэп а лгъэхъа-ным, кIымафэхэр пытагъэх. Тыгъэжы-руих-псэхэу шагум щышъуиштыгъ, чэщым унэм узикIырэм иныжъ горэ хэхъагъэу чыгъхэр кыирекIыкIыхэу кыишпигъэхэу «кIы-кIыкI» мэкъэшхо Псэкъупсэ адырабгъу ит мэзышхом кыихэIукIыштыгъ. Ары кIымафэм пхъэ бэу зэлугъэкIэгъэн зыкIыфэгъэр. ТызычIэсыгъэ чыиф унэу уарзгъэ фыр-кьорэ зыхэгъэкIухъэгъэ ятIэмкIэ игъэр, зидэпкъ мыIужъур анахъ лгъэшэу пчы-хэм бгъэфэбагъэу шIуагъэми, нэфшъа-гъом дэжъ машIо рамышIыхъэгъахэ фэдэу учыIужыштыгъ. «Псэкъупсэ ычIэ нэсэу ыгъэщтыгъ, домбай теп-щагъэми ыIэтын» аIоу джащ фэдизкIэ

КIЭЛЭГЪУ

чыиIэм ыгъэщтыгъыгъ. Шыпкъэ, тэ, кIалэхэмкIэ, домбаир зыфэдизым, ащ ионтэгъуагъэ хэшIыкI фытиIагъэп, ау аIоу зэхэтхыштыгъэр Псэкъупсэ хэгъэ-кIыри Пшызэ фэдэ псыхъо иныр, псы-хъо чырыр лгъэ дэдэу зэригъэщтыгъэм ишыхъатэу, хылыгъэзэщч машинэхэр мылым техъэхэзэ зэпырыкIыхэу ары.

Ащ фэдэ кIымэфэ пытэхэм ауж къо-джэдэхсэм нахъ гумэкIыгъуабэ къафы-кьокIэу кыизыхэкIыштыгъэр. Гъатхэр пасэу кыизыкIорэм псыхъом мыл Iужъоу телъыр кыгъэжъунэу игъо имыфэгъэ, къушъхъэхэм ателъ осыр къэжъути, псыхъор кыирифыжэ-щтыгъ. Псыр кIочIэшхоба, мыл Iу-жъур зэхикъутэщтыгъ, зэхигъэзыхэ-щтыгъ, псыхъор зыщыбгъуэзэ чIы-пIэхэм ар аданэти, псыр ымыгъакIоу кыидифыштыгъ. Ащ фэдэу мылыр кыизыкьутэрэм, зым ычIэгъ адырэр чIигъэзыхэзэ зэхигъэзыхэзэ зы-хъукIэ тэ, кIалэхэм, тепланыр тикIа-сэщтыгъ, ау тIэнэ-тIэгъэхэм ащ зи гуахъо хагъуатэщтыгъэп, гумэкIыгъо хидзэ-щтыгъэх. Фонархэр алыгъэхэу чэщыр хэкIотэфэ псынэпкъым тетыштыгъэх, псым кыизэрэхъорэм лгъышIэщты-гъэх. Нэфшъагъом кIэгаджэхэти псы-хъом кIоштыгъэх псым зыкызэри-Iэтыгъэр агъэунэфыным пае. Мылыр Iуитхъугъэу залгъэгурэм, псыр кыи-уным ишынагъо цымылгъэу алыгъэу агу жы дэкIыштыгъ.

КъоджэдэхсэмкIэ Псэкъупсэ тиш-Iэныгъэ щышъыпкъагъ. Ащ кыыха-хырэ псыр ары зашIоштыгъэхэр, зэ-рэпшIэрэхыштыгъэхэр. Джы фэдагъэп а лгъэхъаным, дунаир ушIоигъагъэп, Псэкъупсэ ипс уешъоныр щынагъоу, псауныгъэм иягъэ екIынэу щытыгъэп. Тэ, кIалэхэмкIэ, гъэ реным псым ты-хэсыштыгъ, псыныбонм дэлэ пшэхъо шъабэм, тыгъэм лгъэшэу ыгъэпIы-гъэм, тIышъо кыистэу тыхэлъы-щтыгъ. Щэч хэлэп типсауныгъэ дгъэ-пытэнымкIэ ащ ишIуагъэ кыизэ-рыкIоштыгъэм. Нахыжъхэр мэфэ ре-ным колхоз губгъом кыитыгъэхэу кыизыкIожъхэрэм, пчыхэм ахэми Псэкъупсэ зыщагъэуучыIатэщтыгъ. КIымафэм псыхъор кыизыгъэщтырэм кIалэхэмкIэ мылым лгъэрычэхэмкIэ кыиштыгъыхыштыгъ, чынэ тыше-шIэщтыгъ.

А лгъэхъаным заводым кыишIыгъэ гъучI лгъэрычэ щыIэми тшIэщтыгъэп, тикъуаджэ дэс кIалэхэм ащ фэдэ зилэ ахэтыгъэп. Лгъэрычэу кыизэрэтчы-хыштыгъэхэр пхъэшъабэ гъугъэм тэр-тэрэу хэтшIыкIыштыгъэх. Ылгъэу дэгъэтхыгъэу фэтшIыштыгъэм дат-лхъэщтыгъэр гъучIыч гъум. Мылыр джыджыхоным ащ фэдэ лгъэрычэри хъуштыгъ, ау тIэкIу кыизыгъэжъурэм е мылым ос кыизытесэрэм, кыишп-

чыхъаныр кыгъэхъылыгъэщтыгъ. Ащ елытыгъэмэ мэшIоIадэм кыпыты-упкIырэ гъучI пIуакIэр зыдатлхъэрэ лгъэрычэр бэкIэ нахъ Iэрыфэгъугъ. Ары шъхъае ар тятэ зишIэрэм кыит-фидэщтыгъэп, ащ пае тшъхъашхо ри-утэу е тIхэкIэ кIигъэпIыкIэу зэп кыизэрэхэкIыгъэр. Ахэм афэдэу Псэ-кьупсэ къоджэдэхсэми шIуагъэу къа-фихыырэр багъэми, етIани аIоба шIу зыхэлтым е хэлгъэу.

ЫпэкIэ кыизэрэIуагъэу, Псэкъупсэ псыхъо Iасэу, нэшхъо дахэу, ерагъэу зыгъазэу щытыгъэми, ар ащ фэдэу ре-нэу Iэсагъэп, кьэргъуагъэп. Ипсыпэ-хэр Кавказ къушъхъэхэм къашежэти, гъатхэм дунаир кыизыфабэу ахэм ателъ осыр къэжъоу кыизригъажъэрэм губ-

жыгъаеу, нэикI-IуикIэу быжъуатэу кыиштыгъыгъ, ыпэ кыифэрэ чыпыжъ-хэр кыиригъыштыгъэх, Iагъоу ыгъо-тырэ тэкъэжъхэр зыуи цымыхъоу ыгъэ-чэрэгъуэзэ кыыхыштыгъэх. Чыжъэу кыизэрикIыгъэм кыишыфэгъэ пIонэу етIэпс шIоркыым ычыIу тхъурбэ Iаш-кIэхэр псычэт фыжэ жъугъэу кыише-сыштыгъэх, зыфырикъушIт псыхэлъа-фэхэр ыгъэчэрэгъухэзэ псыархъуанхэм арилъашъоштыгъэх, кыифаIопшыгъэу, псынIагъэу нэмысымэ мыхъушIт пIонэу, шы емылычым тесым фэдэу, нэпкъ зан-дэхэу ыпэ кыифэхэрэм ядысызэ, зи-мышIэжъэу тыгъэ къохъапIэм ылгъэ-ныкыо чыэщтыгъ. А лгъэхъаным псы-нэпкъитIур шIозэжъоу кыидэкIыти, хыакIэу къуаджэм кыифаIоштыгъ. Адыгэхэм егъашIэм хыакIэр якIасэми, къоджэдэхсэр ащ фэдэ хыакIэм фэгъ-фыгъэхэп, гумэкIыгъоу къафихыырэр багъэ.

Псэкъупсэ изакъоп тикъуаджэ гу-мэкIыгъо кыифэзыхыштыгъэр, псыхъо цIыкIоу ТIуапкIэкIэ тызаджэ-щтыгъэр Нэчэрэзые темэным кыихэ-чытыи, темыр лгъэныкъомкIэ кило-метритIу фэдизкIэ тикъуаджэ пэчыжэ мээ псыгъом ыгузэгъу IонтIэ-щантIэу пхырычыштыгъэри, рапхын агу хэлгъэу дамб лгъагъэ зыIуашIыхъэ-гъагъэри кыиIуитхыымэ кыидэкIэу хъуштыгъ. Шыпкъэ, ар къуаджэм кыиIаIоу кыихэкIыштыгъэп, ау хъупIэхэм, мэкъупIэхэм, лэжъэкIупIэ губгъохэм къаIаоштыгъ. Шыпкъэ, нахыбэрэ псыр кыизыкIаоштыгъэр къоджакIэр, нахъ лгъэуанэм исыр ары. Къоджашъхэм щылгъэр нахъ лгъэ-гапIэм тесхэти, ахэм псыр къаIэмыоу ашъхъашыкIыштыгъ. Ащ фэшI къо-джакIэм дэс унагъохэр ахэм якIу-жыштыгъэх. Тэ тиунагъокIэ Лгъэцэр Пщэрахъэбын, Хъодэ Хысэбын тызэрякIужыгъагъэр къэсэшIэжъы. Псэкъупсэ лгъэшэу кыизеум тятэжъ ышпхъоу Щынджые дэсыгъэм ып-хъоу Хыалгъэкуае щыпсэуштыгъэм дэжъ ташгъыгъагъ. Унэгъошхо ухъоу зыгорэм утегъэогъэныр псынIэгъона, псыр зэкIэIожъэу тадэжъ тыкIожыфэ сшIуабэ дашIэу сежэщтыгъ.

Ащ фэдэу къоджэгъум щыпсэурэ Хъодэ Хысэ, ащ ипсэогъу Кадет Пэ-нэшумэ япхъугъ, тятэжъэр зэщыгъэх, псыкIуигъэм тырифыжъагъэу иунагъо тызекIужыгъэгъэ гъатхэ горэм псыр зызэкIэIожыым, Псэкъупсэ къэшIы-хыакIыгъэ дамбэ мылгъагъэм сыгетэу тятэ унэм кыинагъэти, сфэмышIыIэу сы-кIоIагъагъ. Тятэ унэм исыгъэп, псыр кыизкIэогъэгъэ картоф чIэтIагъэр кыиIыхыжыгъэу шъуапхъэу джэ-хашъом тетэкъоIагъагъ. Тятэш Джахъ-фарэ тIэмычыжъэу щысыгъэти, ащ сызэкIом зэшитIур шхэу Iанэм пэсыгъ.

ГукъэкIыжэ

Ашхыштыгъэр картоф гъэжъагъ. Ар зэрэсэлгъэгоу шхын кIэщыгъо дэдэу кыисышхъоу сIупс кыифечыагъ. А лгъэхъаным нэгъырэ заулэ ухъоу унагъо горэм утегъэуагъэ зыхъукIэ уныбэ ши-зэу уамыгъашхэкIэ угу ебгъэ хъунэу щытыгъэп, сышхэн фэлIагъ. Ащ гу лытагъэу кыиIэIкIын Джэхъфарэ, къэ-тэджи Iанэ кыисфызэIуихыгъ, карто-фым табэкIэ гъэжъэгъэ хыалыгъэ зтэкI гъусэ кыишIыгъ, псыжъуагъэ хыакушъхъэм тетыти, щэе стэкани кыисфигъэуцугъ. А мафэм картоф гъэжъагъэр зэрэсшIоIэшIугъэр бэрэ сыгу къэкIыжыи.

Ары, псыкIуиуныр ары тикъуаджэ тIоу гошыгъэ хъуным къежъапIэу фэ-хъугъэр. Псыр къаIоIэе агу ригъэ-Iэжыгъэ унагъохэр кошхэмэ, Къэзэ-ныкъуае километритIукIэ пэчыжэ бгышъхъэм тетIысхъэхэу рагъэжъагъ. Апэу кошчыгъагъэу зычIэ кыиалорэр, 1936-рэ илъэсым, ЗекIогъу Ламкъо-цIыкIу. Ащ иунагъо темыр лгъэны-къомкIэ гъэзагъэу къоджэбгъум щы-сыгъ, Псэкъупсэ имызакъоу ТIуапкIи кыизлгъыIэхсэрэм ащыштыгъ. Ащ гъо-гур къафызызэIуехым, нэмыкI унагъо-хэр кошчыхэти готIысхъэщтыгъэх. Джащ тетэу Къэзэныкъоуае тIоу го-шыгъэ хъугъэ — Къэзэныкъоежъым-рэ КъэзэныкъоякIэмрэ. Къэзэныкъоя-кIэри кыизэхэкIыгъэм фэдэу зэпылгъэ-шъугъэу кIыхъэу Псэкъупсэ нэпкъ те-мытIысхъэгъагъэми, ари псыхъом пэ-чыжъагъэп, унэгъо заулэхэм яхатхэр псынэпкъым еуалэщтыгъ. Унэгъо пчы-гъэу дэсыр тIокIишым кьэхъугъагъ.

Джырэ кIалэхэм сяхъуапсэ. Ахэр зэ-рафэмышхэхэрэм итхъаусыхэ ны-тыхэм амышIырэмэ, арагъэшхын цымыIэу аIоу зэхэпхыжыштыгъ. Сэ сицIы-кIугъом, синыйжыкIэгъури ары, ти-унагъо ис кIалэхэмкIэ тышхэн фэлIагъ, тшхын икьоу тымыгъотызэ кыэтхытштыгъ. ПэшIорыгъэшъэу ыпэкIэ сылгъэнышъ, хъугъагъэ горэм игугъу къэсшыжыным.

1947-рэ гъэблэ илъэсыр текIыгъэу тикъуаджэ лектор горэ къэкIоIагъагъ. Лекцием кыизеджахэм къэупчIагъ: «Хэт упчIэ иI?» Тикъуаджэ шышI кIэлэ губзыгъэу Хыалгъэкоу Арамбий ыIэ кыиIэти кыэтэджыт: «Сэ сиI. Лекциеу укыизеджэгъэм гъэблэ илъэсым Iлэозэ зытIо-зышI кыыхэбгъэфагъ, ау илгъэ-сыр теубытагъэу къэпIуагъэп. Сид илгъэсыр ара зыфэпIуагъэр? Ар зыкIаIорэр сэ кыизщышIэжъыным мыгъэблагъэу илъэс кыыхэкIыгъэп».

Ары зэрэщытыгъэри. Шыпкъэ, Хыалгъэкоу Салымчэрые (Хыабъэ-бынкIэ яджэщтыгъэх) анахъ тхыамыкIэу тикъуаджэ дэс унагъохэм ащыштыгъ, унэгъо Iужъути, гъомылапхъэр афи-мыкьуэзэ къахыштыгъ, ау а унагъом изэкъуагъэп а лгъэхъаным гъомылап-хъэмкIэ зыIоф дэиIагъэр. Тэ тиунагъуи ар фэгъэхыгъагъ. Ар кыиушыхъагъэу хъугъэ-шIагъэу зигугъу къэсшIын слгъэкIыштыр макIэп. Тиунагъо исхэмкIэ анахъ тыфэмыфыкIэ, тымып-сэу-тымылажъэкIэ арэп, тIэ хэгъэ-нагъэу хатэм тыдэлажэщтыгъ. Тятэ-рэ тIанэрэ, хъау, тятэ заом хэкIодэгъагъ, зэо ыкIи зэоуж лгъэхъанхэр ары ана-хъэу гъомылапхъэм тызыфэныкъо-штыгъэр, ыпэкIи тыныбэ шицэу, фашIэ зилгъэ тышхэу кыизэрэхэкIыштыгъэр зэгъорэ дэдагъэми, чэщи мафи ямыIэу колхоз губгъом итыштыгъэх, ары шъхъае трудодень бэу зэрафатхырэм нэмыкIыкIэ ащ кыиIаIоу лэжыгъэу къаратырэр мэкIагъэ, ахыщэ къараты-хэрэп Iломи хъуштыгъ. Хатэм кыи-дэкIырэр ары тызшыгъуштыгъэр, ау ар имыкьоу бэрэ кыыхэкIыштыгъ.

(Джыри кыиIэлъыкIоштыгъ).

Кавказым идунай орэдахэ

Ростов хэкум «Кавказым идунай» зыфилорэ фестивалыр зэрэщыкӀуагъэм фэгъэхьыгъэ пресс-зэӀукӀэ Адыгэ Республикэм культурэмкӀэ и Министерствэ щызэхащэгъ.

Къыблэ шӀолъырымрэ Темыр Кавказымрэ культурэмкӀэ ялӀыкӀохэр, нэмыкӀхэри фестивалым зэрэхэлэжъагъэхэм, Адыгеим иансамблэ цӀэрыӀоу «Ислъамыем» къызэрэщытхъухэрэм, къыкӀэлъыкӀошт фестивалыр Астрахань хэкум зэрэщыкӀошттым, фэшгъафхэми атегушчы-

лагъэх. Пресс-зэӀукӀэм яеплӀыкӀэхэр къыщалауагъэх АР-м культурэмкӀэ иминистрэу ЧэмышӀо Гъазый, министрэм игуадзэу ШъэуапцӀэкъо Аминэт, «Ислъамыем» ихудожественнэ пашэу, композиторэу Нэхэе Аслъан, «Ислъамыем» иорэдыӀомэ япашэу Агъырджанэкъо Саныет.

Фестивалыр зэрэкӀуагъэм, пресс-зэӀукӀэм къыщалауагъэхэу йофыгъомэ еплӀыкӀэу тагъэшгъэхэм яхьылӀэгъэ тхыгъэхэр

«Адыгэ макъэм» къыхиутыштых. Сурэтым итыр: **пресс-зэӀукӀэр АР-м культурэмкӀэ и Министерствэ щэкӀо.**

ФУТБОЛ. УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

ТыпфэгъушӀо, «Кубань»!

Тигъунэгъу Краснодар краим ифутбол командэ шъхьалэу «Кубань» 2011-рэ илъэсым Урысыем изэнэкъокъухэу апшӀэрэ купым щыкӀоштмэ ащешӀэнэу фитыныгъэ къыдихыгъ. «Кубань» Краснодар зичэзыу ешӀэгъоу илагъэр Шъачэ щыкӀуагъ. 2014-рэ илъэсым Олимпиадэ джэгунхэр зыщызэхашӀт къалэм икомандэу «Жемчужинэм» 1:0-у «Кубань» зытеклэм ыуж апшӀэрэ купым зэрэхэхагъэр къэнэфагъ.

Краснодар ифутбол командэу «Кубань» апшӀэрэ купым апэрэп зэрэхэхагъэр. Тренер шъхьалэу ялӀэщтыр зы илъэсым къыкӀоцӀ гъогогъу и 3 — 4 зэблахъоу къыхэкӀыштыгъ, футболистхэр зыпкъ итэу ешӀэнхэ алъэкӀыштыгъэп пашхэр зэрэзэблахъухэрэм фэшӀ.

2010-рэ илъэсым «Кубань» тренер шъхьалэу фашӀыгъэр Румынием къырашчыгъ, нахьыпэкӀэ футболист цӀэрыӀоу шытыгъ. Дан Петреску илъэсыбэрэ «Кубань» итренер шъхьалэу шытынэу къыӀуагъэш, игухэлхэр къыдэхъунхэу тыфэлъало. Европэм

икубокхэм якъыдэхын фэбэнэнхэу Дан Петреску гухэлхэр илэх. Гъунэгъу краим икомандэ шъхьалэу апшӀэрэ купым зэрэхэхагъэм фэшӀ тыфэгъушӀо. Футболыр зикӀасэхэу Адыгеим шыпсӀурэмэ амалышӀухэр ялэ хъугъэ Краснодар кӀохэзэ футбол

ешӀэгъу гъэшӀэгъонхэм яплӀынхэу. Стадионым тӀысыпӀэ нэкӀ имыӀэжъэу спортыр зикӀасэхэр бэрэ ыгъэгъушӀонхэу, щытхъуцӀэхэр къыдихынхэу «Кубань» фэтӀо! Сурэтым итыр: **футбол командэу «Кубань».**

ФУТБОЛ. ЯТӀОНЭРЭ КУПЫР

ЗэрэтшӀуахьырэм тегъэгумэкӀы

«Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «МэщыкӀу» Пятигорск — 1:2. Чъэпыогъум и 18-м мыекъопэ стадионэу «Юностым» щызэдешлагъэх, еплӀыгъэр 600.

Зезыцагъэхэр: С. Погарченко — Шахты, М.Шутов — Новочеркасск, П.Егоров — Ростов-на-Дону.

«Зэкъошныгъ»: Антипов, Кузнецов, Потешкин, Зеленский, Охрименко, Сандаков, Батырбий, Балабанов (Датхужь, 85), Жегулин (Романенко, 72), Павлов (Мальцев, 53), Къулэ (Уздэн, 70).

КъэлапчӀэм Игуаор дзедыздагъэхэр: Балабанов — 55 (пенальтикӀэ), «Зэкъошныгъ», Шубладзе — 33, Родионов — 77, «МэщыкӀу».

Апэ ит командэхэу «Черноморцем», «Торпедэм», «МэщыкӀом» зэкӀэлъыкӀоу «Зэкъошныгъэр» тикъалэ ащыӀукӀагъ. Тифутболистхэм яшпыпкъэ рамыхьылӀэщтыгъэу тӀорэп, ау зӀукӀэгъуищыри зэрэтшӀуахьыгъэм тегъэгумэкӀы.

«Зэкъошныгъэр» «МэщыкӀом» текӀон ымылӀэкӀыштыгъэу зылорэмэ адедгъаштӀэрэп. Апэрэ такыкӀ 45-м ыуж тикомандэ щымыгъугъыжхэу стадионым дӀкӀыжыгъэхэми адедгъаштӀэрэп. «МэщыкӀом» шешӀэрэ Михаил Муляр шашхӀэхэр ыукъохи, тифутболистэу Сергей Мальцевым Игуаор ИкӀихыгъ. Судьяр бэрэ емыгупшысэу пенальтир ыгъэунэфыгъ. Вадим Балабановыр лъэшэу зэогъэ Игуаом къэлэпчӀэутэу Евгений Губиным зылындыгъ, ау къыубытын ылӀэкӀынэу шытыгъэп.

Пчъагъэр 1:1 зэхъум ыуж Адыгеим ифутболистхэр нахьыбэрэ апӀкӀэ илӀыхэу фежъагъэх.

Игорь Жегулиным Игуаор къалӀкӀихи, ыпӀкӀэ дахэу зетым Вадим Балабановыр къэлапчӀэм дзуагъ. Е. Губиным ыдзи, Игуаор къэлэпчӀэбыкӀыум ычӀэгъ зыщыблӀкӀыным къызэкӀидзэжыгъ. Тифутболистмэ теубытагъэ нахь къызыхагъафӀщтыгъэмэ, хьакӀэмэ якъэлапчӀэ ыпашхӀэ нахь пхӀэшалӀоу шешӀэщтыгъэхэмэ пчъагъэр зэрахъокӀын алъэкӀыштыгъэ. Къулэ Руслъан, Сергей Потешкиным, Сергей Сандаковым «МэщыкӀо» иухъумапӀохэр агъэгумэкӀыхэми, тагъэгъушӀорэп. Уздэн Роман ешӀапӀэм къызехъэм гулӀэщтыгъэми, Игуаор хьагъэм ридзэнэу къызэрэдэмыхъугъэм фэшӀ бгъэмысэнэу щытӀэп.

ТиухъумапӀохэр зэрэзегурымыӀуагъэхэр Денис Родионовым ыгъэфеди, тикъэлапчӀэ Игуаор къызэрэдиздагъэр тӀэрӀкӀэ гукъао хъугъэ. Ащ ыпӀкӀэ Антон Антиповыр цыхъэшӀэгъоу зэрешлагъэм ишӀуагъэкӀэ, «МэщыкӀо» ифут-

болистмэ тикъэлапчӀэ Игуаор къыдадзагъӀэп.

Купым хэтхэр зэрешлагъэхэр: «Ангушт» — «Динамо» — 2:2, «Дагдизель» — «Таганрог» — 4:2, «Автодор» — СКА — 0:1, «Астрахань» — «Беслан» — 5:1, «МИТОС» — «Краснодар-2000» — 1:4, «Черноморец» — «Торпедо» — 2:2.

ЧЫПӀЭУ ЗЫДЭЩЫТХЭР

Чъэпыогъум и 20-м ехъулӀэу командэхэр чыпӀэу зыдэщытхэмрэ очко пчъагъэу ялӀмрэ зэтӀэгъапшӀэх.

1. «Черноморец» — 71
2. «Торпедо» — 67
3. «МэщыкӀу» — 58
4. «Астрахань» — 51
5. «Краснодар-2000» — 51
6. «Кавказтрансгаз» — 43
7. «МИТОС» — 38
8. «Беслан» — 38
9. «Ангушт» — 36
10. «Зэкъошныгъ» — 35
11. СКА — 35
12. «Энергия» — 35
13. «Динамо» — 33
14. «Дагдизель» — 30
15. «Таганрог» — 27
16. «Автодор» — 22
17. «Батайск» — 15.

«Зэкъошныгъэр» чъэпыогъум и 24-м къалэу Беслан шешӀэшт.

НэкӀубгъом итхэр зыгъэхъаызыргъэр ЕМТӀЫЛӀ Нурбий.

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдзыпгъэкӀырэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ ЙофхэмкӀэ, ИкӀыб къэралхэм ащыпсӀурэ тилӀэпкъэгъухэм адырӀэ зэпхыныгъэхэмкӀэ ыкӀи къэбар жъугъэм иамалхэмкӀэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьалэр

ДЭРБЭ ТИМУР

Редакциер зыдэщытхэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

редактор шъхьалэм иапӀэрэ

гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-пшъэдэкӀыж зы-

хьырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын ЙофхэмкӀэ, телерадиокъэтынхэмкӀэ ыкӀи зэлы-ИэсыкӀэ амалхэмкӀэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыпӀэ гъэларышӀанӀ, зэраушыхъа-тыгъэ номерыр **ПИ №10-3892**

Гъэзетым къыхиутыхэрэм мышгъыпкъагъэу къахафхэрэмкӀэ къэзытхыгъэхэм пшъэдэкӀыж ахьы. Къатхэхэрэмрэ гъэзетым щылажъэхэрэмрэ яеплӀыкӀэ зэтемыфӀэн ылӀэкӀышт. Гъэзетеджжхэм къытфагъэхьырэ тхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкӀи къэзытхыгъэхэм алӀкӀэдгъэхъажыхэрэп.

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр

4664

Индексхэр

52161

52162

Зак. 2891

Хэутыным

узыщыкӀэтхэнэу щыт

уахьтӀэр

Сыхъатыр 18.00

ЗыщыкӀэтхэгъэхэ

уахьтӀэр

Сыхъатыр 18.00